

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Andra Kammaren.

N:o 27.

Lördagen den 11 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Efter föredragning af herr *L. Erikssons* i Bäck i senaste sammanträdet bordlagda motion, n:o 236, beslöt kammaren öfverlemnadensamma till behandling af konstitutionsutskottet.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *G. F. Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

om beviljande af ett extra anslag för år 1897 till gymnastiska centralinstitutet;

angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund;

angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af ny prestgård i Åmåls stad; och

angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 3.

Ordet lemnades härefter till herr Kardell, som yttrade: Genom två artiklar i en af hufvudstadens tidningar för den 17 och 18 nästlidna mars under rubrik »Ett förlamande undantag inom vår grufvlagstiftning» har jag blifvit uppmärksamgjord på åtskilliga af vår grufvelagstiftning beroende missförhållanden, hvilka föranleda mig att anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få framställa en interpellation.

Då grufvestadgan — efter hvad numera mellan Konung och Riksdag må anses fastslaget — har naturen af civillag, kan någon förändring af grufvestadgans bestämmelser icke ske i annan ordning, än regeringsformens 87 § föreskrifver; d. v. s. antingen skall Riksdagen för sin del besluta förändring af stadgan och aflemna sitt förslag till Konungen för att af honom bifallas eller förkastas,

eller ock skall Konungen i proposition till Riksdagen framställa fråga om dylik förändring. Riksdagen, som torde ansett den derstädes år 1889 väckta frågan om ändring af grufvestadgans bestämmelser rörande kronans jordegareandel vara af den omfattande betydelse, att frågan icke lämpligen kunde utan en grundlig beredning af sakkunnige och lagkloke af Riksdagen afgöras, har inskränkt sig att i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 15 maj 1889 anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan, att dess rätt till jordegareandel å s. k. odisponerad kronojord blefve genom lag bestämd. Det torde vara svårt att i denna Riksdagens anhållan om ett öfvervägande från Kongl. Maj:ts sida se ett beslut i sak. Och om skrifvelsen verkligen skulle kunna anses innefatta ett ändringsbeslut å Riksdagens sida, borde väl Kongl. Maj:t hafva meddelat sitt beslut i frågan i den ordning nämnda grundlagsparagraf omförmåler, nemligen efter icke blott statsrådets, utan äfven högsta domstolens hörande. Öfver den kungörelse, som den 19 augusti 1889 under återopande af Riksdagens skrifvelse af den 15 maj 1889 utfärdades, har emellertid högsta domstolen icke hörts. Jag anser sålunda, att Riksdagens skrifvelse icke gaf Kongl. Maj:t behörig anledning att utan Riksdagens vidare hörande utfärda nämnda författning, och att, derest en annan tolkning af skrifvelsen skulle kunna göra sig gällande, författningen ändock icke i grundlagsenlig ordning tillkommit.

Om emellertid Kongl. Maj:ts beslut att utfärda kungörelsen af den 19 augusti 1889 — oafsedt att grundlagens bud åsidosattes — af praktiska skäl kunde anses lämpligt — hvilket jag visst icke vill bestrida — så frågas: qvarstå ännu dessa skäl? Såsom svar på sina underdåniga skrivelser om ifrågasatta ändringar af grufvestadgan af den 15 maj 1889 och den 20 maj 1890 erhöll Riksdagen vid 1894 års riksdag ett af Kongl. Maj:t efter vederbörande myndigheters hörande uppgjort förslag till ändring af vissa delar af grufvestadgan. Förslaget föll i Riksdagen. Från Kongl. Maj:t torde sålunda icke, åtminstone under den nuvarande ministerens tid, något nytt förslag i ämnet vara att förvänta. Riksdagen har begärt ett förslag angående statens jordegareandel, som den kunde skärskåda. Riksdagen har fått sin önskan uppfylld; den har förkastat det framställda förslaget och derefter icke genom något beslut gifvit anledning till nytt uppslag i frågan. Hvarför qvarstår då den kongl. kungörelsen af den 19 augusti 1889 trots sin provisoriska natur ännu såsom gällande?

De närmaste följderna af nämnda kungörelse voro icke af den art, att de behöfde föranleda några större olägenheter. Författningen, som endast afsåg de inmutningar, hvilka efter dagen för författningens utfärdande kunde komma att verkställas å visst slag af kronojord, förbjöd, att utmål finge tills vidare anvisas för en dylik inmutning. Och som utmål icke enligt grufvestadgan kan läggas omedelbart efter inmutningen, utan mellan inmutningen och utmålsläggningen åtskilliga arbeten skola verkställas och vissa formaliteter iakttagas, hvilket allt ofta drager en tid af ett till tre år, hade några vidare rubbningar icke åstadkommit genom för-

fattningen, derest den icke kommit att gälla längre än den tid af högst tre år, inom hvilken enligt § 21 af grufvestadgan utmål skall af inmutaren sökas. Nu är förhållandet ett annat. I fulla sex och ett halft år har författningen gällt och derunder försatt inmutningsförhållandena i ett oefferrättligt, snart sagdt kaotiskt tillstånd. Utmålsläggningen, hvilken nu icke kan ega rum, är nemligen af grundläggande betydelse för en grufhandtering. Den utgör så att säga ett konstitutorial på den rätt, hvartill inmutningen utgör fröet. Först med utmålsläggning kan inmutaren kalla sig grufegare, först derefter kan han tryggt anse sig ega någon brytningsrätt, först derefter kan han vidtaga anordningar för ett planmessigt grufarbete, först derefter kan han erhålla kredit för att på basis af den inmutade fyndigheten anskaffa de medel, som erfordras för igångsättande af en grufindustri af nämnvärda dimensioner. Det är alltså klart, att någon grufindustri på odisponerad kronojord icke kan komma till stånd, så länge ifrågavarande kungörelse är gällande. Härmed äro också utsigterna till grufindustriens vidare uppblomstring inom den malmrikaste delen af Sverige fullkomligt tillintetgjorda och således de ännu odisponerade, naturliga rikedomarne inom denna landsdel — Norrbotten — gjorda värdelösa. Detta är ock hvad erfarenheten visat, ty efter kungörelsens tillkomst år 1889 har inom Norrbottens län med dess omätliga tillgångar på malm icke något enda verkligt grufföretag bildats. Inmutningar kunna väl verkställas och handel med mutsedlar förekomma; men någon ny grufhandtering kan icke der uppstå, då den mark, hvarå malmerna förefinnas, nästan uteslutande utgöres af odisponerad kronojord. Och till hvilken orimlighet leder icke den kongl. kungörelsen! På grund af § 21 i grufvestadgan åligger det inmutaren, för att ej gå inmutningsrätten förlustig, att göra ansökan om utmål — en ansökan, om hvilken han vet, att den skall på grund af den kongl. kungörelsen komma att afslås, eller, med andra ord, han tvingas af lagen att begära något, som står i strid med annan promulgerad författning. Om icke en dylik absurditet kan öppna vederbörandes ögon, bör icke omtanken om våra näringar göra det? Huru länge skola Norrbottens nyss omtalade malmrikedomar ligga slumrande? Det ligger i regeringens hand att väcka dem till lif genom borttagande af det af regeringen sjelf uppställda hindret eller ock att gifva skäl, hvarför den låter det nuvarande tillståndet fortvara.

Med stöd af hvad jag nu haft äran anföra vågar jag hos kamraren vördsamt anhålla om tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet framställa följande

Interpellation:

1:o) Då någon ändring af bestämmelserna i den af Kongl. Maj:t och Riksdagen gemensamt antagna grufvestadgan af den 16 maj 1884 icke i grundlagsenlig ordning beslutits, huru hafva då vissa bestämmelser i samma stadga kunnat allt från den 19 augusti 1889 af Kongl. Maj:t suspenderas genom Kongl. Maj:ts sistnämnda dag utfärdade kungörelse?

2:o) Hvarför har icke, efter det Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen af den 9 mars 1894 med förslag till ändring af grufvestadgan af Riksdagen afslagits, Kongl. Maj:t upphävt berörda kungörelse? och

3:o) Huru länge anser herr statsrådet, att denna kungörelse bör gälla?

Den af herr Kardell sålunda framställda anhållan begärdes af flera ledamöter på bordet och blef i följd häraf bordlagd till nästa sammanträde.

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.

§ 4.

Till kammarens afgörande förelåg till en början lagutskottets utlåtande n:o 52, i anledning af väckt motion om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.

I motion n:o 4 inom Andra Kammaren hade herr *A. Hedin* föreslagit:

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa en undersökning om det s. k. trucksystemets användning i vårt land samt derefter till Riksdagen afgifva förslag till de lagbestämmelser, som denna undersöknings resultat befinnas påkalla.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Hedin: Herr talman! Då lagutskottet icke har funnit nödigt att anföra några skäl för sitt afstyrkande af min nu föreliggande motion — ty såsom skäl kan ju lika litet jag som någon annan betrakta ett lösligt påstående om öfverdrifter i herr Stadlings skrift eller en lika löslig försäkran, att i de fall, der arbetare eller andra underhafvande beredts tillfälle att genom husbondes eller arbetsgifvares försorg erhålla sina förnödenheter, detta städse skett för att derigenom bereda de förstnämnde fördel — då, säger jag, lagutskottet icke anført några skäl för sitt afstyrkande af motionen, har jag följaktligen ingenting från lagutskottets sida att bemöta. Jag skulle därför kunna inskränka mig till att anhålla om bifall till motionen. Emellertid skall jag, innan jag framställer detta yrkande, endast helt kort anföra några ord, då jag har anledning förmoda, att ärendet kommer att utförligt behandlas af personer, som på grund af långvarig erfarenhet ha bättre fog än jag att i denna sak föra talan.

Den första kännedom, jag erhöll om trucksystemets skändligheter, sådant detta system tillämpades i Norrland och ännu i dag der på många ställen tillämpas, fick jag af en ledamot af denna

kammare, nu en f. d. ledamot, men på den tiden ännu kvar i kammaren. Jag har, då herr Stadlings skrift blef offentliggjord och då jag började taga i öfvervägande, huruvida icke ärendet borde bringas under Riksdagens pröfning, till denne f. d. ledamot af kammaren skriftligen framställt förfrågan om allt, hvad jag af mitt förra samtal med honom för några år sedan härom mindes, och jag har i bref fått bekräftelse på, att hvad jag erinrade mig och sedermera förnummit om trucksystemet vore riktigt. Jag skall icke besvära kammaren med några detaljer, men jag kan dock nämna ett exempel. Min sagesman säger — det är hans egna ord — att han af arbetares motböcker sett, huru de af ett namngifvet sågverk, sedermera innehafdt af en af honom namngifven och ännu lefvande man, påförts 2 riksdaler för varor, som kostat i inköp 12 skilling, och huru för spanmål de påförts ända till 5 riksdaler mera, än allmänna priset i orten därför gälde, o. s. v. Han har i sina meddelanden härom till mig nämnt orterna, namngifvit bolagen och personerna.

Då man nu i Första Kammaren funnit lämpligt att stämpla alla tidningsmeddelanden om trucksystemet i Norrland såsom lögn — det skedde härom dagen af en bolagens målsman der inne — så lär det väl hädanefter blifva nödvändigt att uppgifva allt, hvad man derom erfar, uppgifva bolagens och de personers namn, som bedrifva sådant ofog eller låta sådant ske med sina underhafvande. Jag skall hädanefter ställa mig detta till efter rättelse, viljande jag i dag endast anföra ett exempel, därför att det så nyligen, d. v. s. för halfannan månad sedan blifvit offentliggjordt i en norrländsk tidning, Söderhamnskuriren. Jag skall tillåta mig att till kammarens protokoll uppläsa, hvad denna tidning kallar en illustration till huru detta trucksystem grasserar i skogsbygderna. Det är en berättelse från de pågående afverkningarne i Storsjö, Härjedalen. Tidningen förmåler härom:

»Här pågår, heter det i en skrifvelse derifrån, ganska stor timmerhuggning i år, ty två stora bolag, nemligen Svartviks och Skönviks, afverka här, som vanligt till låga pris. På grund af den blida vintern jemte lagom snö, skulle arbetaren genom träget arbete kunna förtjena något mer än maten, men tack vare inspektorens påpasslighet har Skönviks bolag förmått Svensta handelsbolag att öppna filial på en af Skönviks gårdar inom Storsjö by för att hålla proviant åt arbetarne. Om detta vore ingenting att säga, derest prisen ej vore skamlöst dyra. Som exempel kan anföras prisen på en del varor: hö 10 öre, hafre 15, kaffe kr. 2: 20, socker 80 öre, fläsk, före jul, kr. 1: 20, rågsikt 26 öre, kornmjöl 26, sill 32, risgryn 50, hvetemjöl 30, ärter 30, snus kr. 1: 70, allt per kilogram, tobak kr. 1: 40 pr rulle o. s. v.

Inom byn finnas två stycken handlande, som sälja sina varor betydligt billigare, men arbetaren har ej pengur att köpa för, utan är tvungen att taga de dyra varorna hos bolaget. Då arbetaren begär pengar, svaras helt enkelt, att sådana fins det icke; märkvärdigt eller hur? Men det är ju ingenting att undra på, då man vet, att inspektoren är kanhända störste delegaren i Svensta han-

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

delsbolag. Oss synes, som om en inspektor borde tillse, att arbetaren, som vågar både lif och helsa för att föra fram timmerkubbarne till vattendragen, skulle bestyra om att arbetaren finge sina förnödenheter till det billigaste möjliga pris och ej, som nu är fallet, taga mer än någon handlande på platsen, ty arbetaren behöfver så väl det han förtjenar.»

Sådana, för halfannan månad sedan offentligen meddelade, precisa uppgifter vederläggas, herr talman, icke enkelt derigenom, att landtmätaren Widmark stiger upp och vittnar, att allt sådant är lögn.

Det har, sedan jag väckte denna motion, kommit mig till handa en stor mängd meddelanden om detta trucksystemsofog i Norrland, ja, äfven på andra orter. Men dessa meddelanden åtföljas af bönliga framställningar, att icke om dem någonting måtte offentliggöras, som vore egnadt att leda på spåren, hvarifrån meddelandena utgått, »ty då», heter det, när ett sådant meddelande kommer från en arbetare, »riskerar jag att förlora min plats». Ja, äfven personer i sådan ställning som prester och länsmän, hvilka gerna önska, att förhållandena der uppe i öfre Norrland måtte blifva kända, hafva samma rädsla för att misstankar om hvem som lemnat sådana meddelanden till resande, tidningsmän o. s. v. skola uppstå hos bolagen; och jag vet en och annan, som klagat öfver, att, sedan misstankarne blifvit ledda till honom, deraf förföljelse alstrats från bolagens sida.

Af hvad jag i min motion anfört framgår, att i våra närmaste grannländer, Finland och Norge, der dock icke sådana missförhållanden som det norrländska bolagsväsendet existera, man icke för ty har — i Finland redan för rätt länge sedan — beslutat sådana lagstiftningsåtgärder, som jag eventuellt ifrågasatt som ett möjligt resultat af den undersökning, om hvilken jag föreslagit, att Riksdagen skulle göra en framställning till Kongl. Maj:t; i Finland härstammar ett förbud i den rigtning, jag åsyftat, ända från år 1879. Det torde för hvar och en, som känner till de finska och norska förhållandena, icke vara obekant, att ett bolagsvälde, jemförligt med det i Norrland rådande, icke existerar i något af dessa länder.

Nu vill jag tro, att den förbittring, som, efter hvad jag erfarit, min motion väckt i Första Kammaren, icke skall hafva någon målsman här i Andra Kammaren. Jag antager vidare, att här icke finnes någon person, som hyser någon fruktan för en undersökning af de verkliga förhållandena, och jag skall därför tillåta mig att yrka bifall till min motion.

Ett par ord skall jag dock ännu tillägga. Hvad har bolagsväldet uträttat i Norrland? Det kan näppeligen vara okänt för någon af denna kammares ledamöter; och om ingenting göres för att stäffa detta välde, komma de norrländska provinserna att förvandlas till slafkolonier under detsamma. Jag antager, att Andra Kammaren icke skall böja sig för denna magt, som för närvarande tyckes sträfva derhän att upphäfva sig till högsta magten i riket. För några år sedan kunde man höra erkännas äfven från sådana

personers sida, som eljest icke äro villiga att gå med på några inskränknings af den kommunala röstorätten på landet, att det dock kanske kunde vara på tiden att något begränsa bolagens kommunala röstmagt. Den tendensen tyckes sedermera hafva blifvit helt och hållet trängd tillbaka. Man vågar väl knappast för bolagsmagten komma fram med någonting, som i bolagsherrarnes ögon skulle te sig som ett attentat. Det har gått så långt med bolagsväldet, att, när nu för några dagar sedan en vederbörligen förordnad prestman för verkställande af ett prestval här i hufvudstaden sin pligt likmätigt och i öfverensstämmelse med lagens tydliga bud — kyrkostämmoförordningen för Stockholms stad och prestvalsförordningen — förklarade bolag vara oberättigade att delta i omröstningen, deraf en storm väcktes, som redan vid tillfället gaf sig luft i en rent af löjlig vrede, en vrede, som sedermera sökt andra och icke löjliga former för att göra sig gällande. Sätter man sig icke — när tillfälle dertill erbjuder sig — upp emot detta bolagsvälde, blir det snart på tiden att skriva om åtminstone §§ 1 och 2 i svenska regeringsformen, låta § 1 innehålla, att svenska staten är ett bolagsvälde och — på grund af den nyss hemtade erfarenheten — i § 2 säga, att bolagen äro ledamöter af den svenska kyrkan.

Herr talman! Jag skall anhålla om afslag å utskottets hemställan och om bifall till min motion.

Herr Bruzelius: Den talare, som nyss hade ordet, ansåg, att lagutskottets motivering var ganska löslig, och att utskottet icke hade anfört några synnerligen starka skäl för sin hemställan.

Låt oss då se efter, på hvilka skäl den ärade *motionären* stöder sin framställning. Vi finna då, att motionären stöder sig på de upplysningar och de skildringar rörande förhållandena der uppe i Norrland, som en resande tidningsman lemnat. En hvar, som genomläser motionen, skall ovilkorligen finna, att den är skriven med mycken värme, och hvar och en skall dervid tänka: förhåller sig saken så, som här skildrats, vore det i hög grad sorgligt. Den tanken trängde sig äfven på mig, då jag genomläste motionen, men samtidigt kom jag äfven att erinra mig den gyllene regeln, att för att kunna döma i en sak, måste man äfven höra motparten. I lagutskottet, i hvars behandling af frågan deltog flere, som hafva kännedom om förhållandena der uppe, förklarade dessa, att åtminstone för närvarande existerade icke ett sådant utsagnings-system, som här är skildradt. Jag frågar herrarne då: på hvilken sida skulle vi utskottsmedlemmar då ställa oss? För vår ståndpunkt hade vi åtminstone den fördelen att hafva våra uppgifter från personer, som verkligen voro ansvariga för sina påståenden och som dertill till antalet voro vida flere än den ende, på hvilken motionären åberopar sig.

Under sådana förhållanden var det åtminstone för mig omöjligt att biträda något förslag i motionens syfte, då det ju nästan enhälligt — från personer, som man måste anse i högsta grad trovärdiga och med förhållandena förtrogna — försäkrades, att åt-

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

minstone för närvarande existerade ej i Norrland ett sådant system som det i motionen skildrade.

Med anledning af hvad jag nu anfört ber jag därför att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Nordin i Sättna: Herr talman, mine herrar! Det skulle kanske kunna anses onödigt att yttra sig i denna fråga efter det sakrika anförande, som motionären nyss hållit. Men jag kan i egenskap af norrländing icke lemna tillfället obegagnadt att här meddela några upplysningar.

Det vill synas, som om utskottet ej velat bestrida, att åtminstone i *enstaka* fall missbruk i det ifrågavarande afseendet ega rum. Jag för min del tycker, att redan detta förhållande bör utgöra tillräckligt skäl att söka åstadkomma en lagstiftning, enär man enligt mitt förmenande alltid bör lagstifta till förekommande af missbruk, dessa må nu förekomma huru *enstaka* som helst. Ty då man väl måste antaga, att i regel den större delen af befolkningen är redlig och blott den mindre delen oredlig och ohederlig, så är det just för denna mindre del, som vi böra stadga lagbestämmelser.

Vidare vill jag i sjelfva saken anföra ett exempel. En arbetare, han må nu vara körare eller huggare, kommer t. ex. fram till faktorn eller inspektoren och säger: »Nu behöfver jag litet pengar, ty matförrådet är slut, och jag kan ej reda mig». »Ja», svarar då inspektorn eller faktorn, »jag har ej pengar inne för tillfället, och det kan dröja en hel vecka, innan jag får sådana från bolaget.» Det kan arbetaren ej vara belåten med, ty han behöfver pengar nu genast, men på sin begäran får han då till svar: »Då har jag ingen annan råd än att ge dig en anvisning till den och den, och på denna anvisning får du då matvaror till det eller det beloppet». När sedan arbetaren kommer och företer denna anvisning för handlanden, så säger denne: »Jag har på sådana der anvisningar borgt ut så mycket, att jag ej vet, om jag får betaldt af de der herrarne. Men» — det är att märka, att anvisningen lyder på t. ex. 15 kr. — »vill du taga varor för 12 kr., skall du få det.» Dock icke nog dermed, ty sedan är det alldeles säkert, att arbetaren ej får dessa varor till just de *allra* billigaste pris.

Att jag i fråga om det anförda exemplet icke talat i vädret, är säkert, och jag skulle kunna, om så behöfdes, namngifva såväl inspektoren som handlanden i fråga, ja, alla, som vid detta tillfälle spelat någon roll.

Ett exempel sådant som detta torde vara tillräckligt för att gifva mig anledning att yrka bifall till ifrågavarande motion.

Herr Norberg: Herr Talman, mine herrar! För att yrka bifall till motionen torde det kanske vara nog att hänvisa till de sakrika anföranden, som hållits af de båda föregående talarne, men som äfven jag har en liten smula kännedom om, huru det i det här hänseendet går till der uppe i Norrland, har äfven jag tagit mig dristigheten att begära ordet. Jag skall dock ej upptaga tiden

länge, utan blott omtala en enda händelse, ehuru jag skulle kunna, snart sagdt, i hundratal uppräknade fall, liknande det, som jag nu skall anföra. Men, som sagdt, jag skall inskränka mig till ett enda.

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

På något ställe inom min valkrets har bott en större arbetsgifvare, hvilken brukade förse sina arbetare med proviant, som dessa fingo hemta från hans magasin. Men det är att märka, att detta skedde mot ofantligt höga pris, ja, i bland så höga, att arbetarne fingo betala t. ex. en tunna korn med 30 kr. Så hände det, att en arbetare med tillhjälp af sina släktingar var i stånd att anskaffa så mycket penningar, att han sjelf kunde ge sig ut och skaffa sig sina förnödenheter, d. v. s. förnämligast spannmål. Han kom äfven mycket riktigt hem med 6 eller 7 tunnor korn, men hvad hände då? Jo, arbetsgifvaren, som fick kännedom härom, befalde honom att lämna in i hans magasin den spannmål, som han kommit hem med. Arbetaren var tvungen att åtlyda denna sin husbondes befallning, emedan han i annat fall skulle blifvit vräkt från den plats, han innehade, men dock mot att återfå den betalning, som han sjelf hade erlagt för varan. Sedermera måste han åter taga ut samma spannmål från sin principals magasin, men nu till det pris, som denne sjelf behagade sätta på varan, och hvilket pris var icke mindre än 20 eller 25 % högre än det, till hvilket arbetaren sjelf lyckats anskaffa varan.

Jag skall ej upptaga tiden längre genom att anföra flera exempel, utan ber blott att få yrka bifall till motionen.

Herr Petersson i Brystorp: Herr talman, mine herrar! Af motionen framgår, att motionären hemtat sina uppgifter från herr Stadling, som genom resor i Norrland förskaffat sig desamma. Dessa uppgifter, som herr Stadling lemnat, ansågos dock af de norrländingar, som sutto i utskottet, icke vara riktigt sanningsenliga, utan något öfverdrifna. Det upplystes i utskottet, att det väl förr i tiden tillgått så, som motionären påvisar, men att det på senare tiden varit sällsynt, att sådana saker förekommit. Och de domare, som i Norrland innehaft domsagor eller der handlagt rättegångar om räkningar och kreditförhållanden, ha upplyst, att, såvidt de erfarit, det aldrig förekommit något klander, att varorna varit för dyra, men väl att det händt, att arbetare *förnekat* sig ha mottagit varor — något, som ju för öfrigt icke är sällsynt äfven på andra orter i vårt land. Då det nu ej finnes andra skäl för motionen än de, som ligga i uppgifter, hvilka lemnats af en enskild person, hemställer jag till motionären sjelf, om han kan anse det så förundransvärdt, att lagutskottet ej kunnat fästa synnerligt afseende vid hans motion. Att herr Stadling hemtat sina uppgifter uteslutande från den *ena* parten, är temligen tydligt, och detta förringar i hög grad deras värde, ty det förhåller sig ju så här i verlden, att, när man får sina sakuppgifter uteslutande från den *ena* parten, man får vara tacksam, om man lyckas få reda på *halfva* sanningen och knappast det. Sådan är åtminstone min erfarenhet.

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Jag skall sedan be att få bemöta några af de påstående, som göras i motionen. På första sidan säges: »Ett åsyna vittne kan på ed intyga, att han sett t. ex. en af ett stort Hernösandsbolags ombud utfärdad anvisning å 8½ alnar ylletyg, 2 kilogram kaffe med mera, der ej något pris var utsatt, och under det arrendatorn höll på att köpa sakerna hos handlanden, förekom ej ett ord om priset.» Ja, det är ju gifvet, att, när en person kommer med en dylik varurequisition från en annan person, handlanden måste behålla requisitionen och föra in prisen på varorna i sina handelsböcker. Detta är ju blott något, som vanligen praktiseras. Så tillägges det: »här har nu köpmannen tillfälle att med 50 % höja varans pris för den fattige arbetaren». Men det är ju därför ej sagdt, att han *verkligen* höjde priset med 50 %. Det vet ingen, om han gjorde, utan här står blott, att det var *tillfälle* dertill. Sedan fortsätter motionären sin bevisföring med följande ord: »Man kan lätt tänka sig, hvilken tidspillan och förlust det blir för arbetaren att under vintern eller den del af sommaren, då han har sin bästa förtjänst, nödgas fara 4 å 6 mil till inspektoren och kanske få vänta en eller ett par dagar på denne herre och till sist ej få penningar.» Jag vet nu icke, huru det dervidlag verkligen förhåller sig i Norrland, men i den ort, som jag tillhör, och der det finnes flera stora bolag, har man vissa liqidationsdagar, då arbetaren får sitt innestående tillgodohafvande kontant utbetaldt. Sedan heter det: »utan han får då nöja sig med en anvisning att köpa den och den varan der och der». Ja, ej heller detta förfarande är så ovanligt, och det är mången gång nödvändigt, emedan det finnes husfäder, som ej kunna hushålla med sin arbetsförtjänst, hvarför det ej finnes någon annan utväg, om nemligen familjen skall få något underhåll, än att gifva dem en dylik anvisning i stället för kontant aflöning. Ty om de finge sådan, skulle de genast förslösa den, och familjen derigenom komma på bar backe.

Derpå säger motionären: »De ytterst få bolagsarrendatorer, som ej äro skuldsatta hos bolagen, kunna genom sin kredit betinga sig bättre pris på proviant hos de enskilde handlandena, men det stora flertalet, som har lösöreköp med bolagen och ingen kredit hos allmänheten, är tvunget att taga sina varor hvar helst och till hvad pris inspektorerna behaga bestämma. Här af framgår, att inspektorerna hafva större fördel af skuldsatta och beroende arrendatorer än af ekonomiskt oberoende». Huru förhållandena dervidlag kunna vara i Norrland, det känner jag ej så noga. Men från min egen hemtrakt, der det finnes en mängd godsegare med många underlydande arrendatorer, vet jag bestämdt, att, om det skulle gå så långt, att godsegarne måste göra lösöreköp med sina arrendatorer, de förra komme att bli lidande derpå. Motsatt blir naturligtvis förhållandet, om arrendatorerna äro ekonomiskt oberoende. Ty det kan aldrig vara fördelaktigt för jordegarne att nödgas göra sådana köpeafhandlingar med sina arrendatorer.

Sedan anföras vidare i motionen, såsom bevis på arbetarnas beroende, följande frågor och svar:

»— Huru mycket får ni betaldt för arbetet?

- Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.
- Huru mycket betalar ni för provianten?
- Det veta vi icke, det få vi höra på kontoret.»

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Men huru i all världen kunna de då veta, att de få för litet betaldt för sitt arbete och få betala för mycket för sin proviant? För öfrigt finnes det på åtskilliga håll vissa slags arbeten, i fråga om hvilka arbetaren ej har fullt klart för sig, huru de betalas. Så är t. ex. förhållandet, då arbetet består i drifning eller körning af timmer, ty då göra arbetarne upp om drifning etc. af så och så många kubikfot eller kubikmeter virke, och betalningen därför kunna de ej räkna ut sjelfva, utan detta måste göras på kontoret. Åtminstone på min hemtrakt tillgår det på detta sätt, och jag har ej hört något klagomål deröfver.

Vidare anför motionären följande ord af sin sagesman: »att bolagen taga bra betaldt för sina varor, det hade jag sjelf tillfälle att utröna. Enligt räkningar, som förevisades mig, hade skogsarbetare i fjor t. ex. fått betala 45 öre kilogram för nästan oätlig blekingssill, då i vintras god norsk sill kunde erhållas för 20 öre kilogram». Det är naturligt, att sill, liksom andra varor, kan fluktueras i pris, och att detta kan stiga eller sjunka. Men att märka är, med hänsyn till värdet af dessa herr Stadlings uppgifter, att han ej var på platsen, då denna blekingssill förtärdes. Huru kan då herr Stadling veta, att sillen verkligen var oätbar? Inte står ju detta heller angifvet på räkningen! Men, som sagdt, herr Stadling tycks ha hemtat sina uppgifter blott från den ena parten, d. v. s. de missnöjde arbetarne.

Slutligen heter det i motionen: »Dylika missbruk i andra delar af landet hafva tid efter annan omförmäls i pressen, men torde endast i sällsynta undantagsfall komma till allmänhetens kännedom, emedan förtryckta bolagsslafvar dels icke våga, dels ej hafva utväg att göra sin klagan hörd.» — Ja, visserligen gifves det fall, då arbetsgifvaren är hård mot sina arbetare, men mången gång är arbetaren sjelf vållande till sitt trångmål. Speciellt händer det ju ofta, såsom jag vet, att af två arbetare, som hafva samma aflöning och samma arbete, den ene bergar sig bra och berömmar sin husbonde, medan den andre, som icke kan hushålla, har det knappt och talar illa om sin husbonde och kallar honom »blodsugare» m. m. Jag hemställer dock till herrarne, hos hvem felet härvidlag ligger, hos husbonden eller hos arbetaren?

Hvad för öfrigt angår det förhållandet, att arbetsgifvarne på detta sätt tillhandahållit sina arbetare varor, har det på många ställen berott derpå, att arbetsgifvarne funnit, att enskilde handlande hafva uppskörtat arbetarne allt för hårdt, och därför anlagt en handelsbod, der arbetarne kunnat få sina förnödenheter, mjöl och flusk och hvarjehanda. Men jag har ej hört ett enda klagomål deröfver. Tvärtom tycka arbetarne, att de nu äro i bättre ställning, då handlandena ej komma åt att uppskörtat dem.

Då jag nu har den erfarenheten från min hemtrakt, kan det väl icke förundra någon, att jag kommit till samma slut som utskottet. Och då ingen annan bevisning fans i denna fråga än

Om lagstiftning mot det s. k. truck-systemet.
(Forts.)

motionärens och herr Stadlings uppgifter, tror jag ej, att man kunde komma till annat slut, än man gjort. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Runtorp: Herr grefve och talman! Mine herrar! Det har i alla tider varit så, att tvister uppstått mellan arbetsgifvare och arbetstagare, liksom mellan säljare och köpare, och det är väl en sak, som ej lär kunna afhjelpas. Men på senare tider har härtill kommit den svårigheten, som man ej kan annat än beklaga, att en så hetsig diskussion uppstår, när helst denna fråga förekommer inom Riksdagen. För min egen del tror jag ej, att dessa oegentligheter kunna förekommas eller hindras på annat sätt än genom den fria öfverenskommelsen. Så snart man å det ena eller andra hållet vill begagna sin magt, framkallar man endast den ena öfverdriften eller den andra; — så äfven här. Man har här talat mycket om bolagsväldet, och det må nu vara sant, att ett sådant kan existera, men på samma gång är det väl också skäl att tala om arbetsväldet, arbetarnes väld. Det ena har framkallat det andra. Och hvar ligger orsaken? Vill man bota ett ondt, bör man söka dess rot, och jag för min del kan ej finna annat, än att roten och upphofvet till det onda här vid lag ligger i den agitation, som söker uppreta arbetarne mot arbetsgifvarne och framkallar sådana förhållanden som dessa. Ty det är blott svar på tal, att, när arbetarne göra strejk och ställa pretentionerna högre, än arbetsgifvarne kunna medgifva, desse måste se sig till godo, der de kunna det. Jag anser, att det ena är lika riktigt som det andra. Men orsaken dertill anser jag vara den agitation, som nu drifves med sådan styrka och med medel, som jag ej vill tala om och ej kan gilla. Der är roten, och jag frågar: när man klagat öfver bolagsväldet, öfver att det är den högsta magten inom riket, är det manne farligare än att få arbetaremagten till den högsta i riket? Den ena bör ej existera mera än den andra.

Vi hafva i många herrans år lefvat i vårt land i lugn och ro, rättat oss efter lag och författningar och njutit en lagbunden frihet — och denna är den enda, som gör människorna lyckliga. Men så länge denna agitation pågår, kan man ej få ro. Slutar blott denna agitationsgalenskap, som retar upp arbetarne mot arbetsgifvarne, så få vi vara i fred, och det tror jag, svenska folket mär bäst af.

Jag yrkar bifall till lagutskottets förslag. Jag tror nemligen ej, att man härutinnan kommer någon vart med lagstiftning, utan det bör gå på den fria öfverenskommelsens väg.

Herr Nordin i Hammerdal: Herr talman, mine herrar! Då icke blott lagutskottet, utan nu äfven enskilde talare i sina anföranden inom denna kammare vilja göra den här truckhistorien till något, som — om detta system och funnits en gång — åtminstone icke finnes numera, anser jag mig pliktig att med några ord upplysa, att detta system ej blott har funnits, utan finnes ännu och på sina ställen framträder på ett ohyggligt sätt.

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Jag hörde med egna öron af en s. k. faktor i timmerafverkningsbranschen deruppe, att hans bolag tog så stor förtjenst på de varor, som de skickade upp till sina arbetare, att ej blott han aflönades med förtjensten, utan äfven en annan till samma firma inom norra Jemtland hörande faktor, och att firman ändå fick penningar öfver; den aflönade ej blott sina tjenare deruppe, utan fick åtskilligt öfver, som faktorn måste skicka in till hufvudkontoret. Att han skulle vilja ljuga på sin egen firma i arbetarnes intresse, kan man väl icke böra antaga, ty det vore nog så onaturligt.

Jag har för öfrigt sett andra saker, som äro lika ohyggliga. Jag kände en firma deruppe, der jag med egna öron hörde, att en arbetare beklagade sig hos firmans chef öfver huru fasligt illa det stod till hos honom. Han sade: »Jag har haft min hustru sjuk, hon ligger ännu och det fattas både mat och annat, och jag kan inte komma till skogen, därför att min hustru är så klen.» »Ja, det kan jag icke hjälpa med några penningar», sade principalen, »men du skall få ut lifsförnödenheter, så mycket du behöfver.» »Ja», sade arbetaren, »det är godt och väl, att jag det får, men jag behöfver medicin till min hustru, och till det får jag be, att herrn ger mig så och så mycket penningar.» Till svar å detta blef ej yttradt annat än: »då får du försöka att borga på apoteket». Penningar — det fick han inte, men varor, det fick han. Att samme herre kunnat taga ända till två och tre kronor per säck både för hafre och mjöl *mera*, än arbetarne kunnat köpa det till i de andra butikerna, det är dock så säkert, att jag skulle kunna väga 100 mot 1 på sanningen deraf.

I en grannförsamling har jag märkt saker, som äro af bedräglig beskaffenhet. En person, en inspektor derstädes, som numera ej bor der, har i detta afseende handterat sina arbetare så, att det öfvergått till ett ordspråk deruppe. De finga, såsom här mycket riktigt anmärkts, icke veta, hvad den säd, det mjöl, fläsk, kaffe och socker som de togo vid arbetsgifvarens kontor, kostade, förrän efter ett år och ofta långt in på det andra året. Ängsliga, som de blefvo, hur uppgörelsen mellan dem och inspektorn i fråga skulle komma att te sig till slut, kunde det hända, att de foro dit tre eller fyra gånger och begärde att få uppgjort. Men det hände, att de då blefvo utkastade från kontoret i stället för att få någon uppgörelse, ty alldeles tydligt var, att, ju längre det dröjde med uppgörelsen, dess lättare kunde inspektoren lita på, att arbetarne glömde ett och annat förhållande, så att det för honom, som nog i det hela taget var van vid det der handlings-sättet, kunde lyckas dess bättre.

Herr talman! På grund af den kännedom jag har om detta ömkliga truckförhållande, och med hänsyn till de skäl, som motionären anført, äfvensom det lilla jag nu haft tillfälle anföra, skall jag be att få yrka bifall till motionen, som jag anser vara en af de mest behjertansvärda motioner, som framkommit vid denna riksdag.

Om lagstiftning mot det s. k. truck-systemet.
(Forts.)

Herr Wikström: Efter den erfarenhet, som jag under trettio år varit i tillfälle att inhemta om trävarurörelsen i Helsingland och Herjedalen, anser jag mig böra säga, att, åtminstone så vidt dessa provinser angår, sådana förhållanden, som motionären åberopat till stöd för sin framställning, ej der existera. Anledningen, hvarför bolagen och andra trävarurörelseidkare börjat syssla med provianthandel, har varit den rena nödvändigheten, enär nemligen afverkningsplatserna varit så långt aflägsna från handlandenas boningsorter, att arbetarne ej utan stor tidsutdrägt kunde begifva sig till handelsbodarne. På den tiden voro dessutom handlandena fåtaliga och bodde långt ifrån hvarandra. Arbetarne begagnade sig därför då af bolagens proviant med stor beredvillighet, dels för tidsbesparingen, dels ock därför att provianten var af bättre beskaffenhet och ficks till billigare pris än den, som landthandlandena kunde prestera.

Sedan förändrades emellertid förhållandena. Det uppstod en hel mängd handlande i orterna, och desse företogo sig dessutom att i sjelfva skogarne upprätta proviantdepoter. Detta gjorde, att en hel del bolag upphörde att handla med proviant. Några af dem hafva emellertid måst börja dermed igen på sådana trakter, som äro mycket svårtillgängliga och dit landthandlande ej sträckt sin verksamhet, men detta är dock undantagsfall.

Något *tvång* för arbetarne att taga sina varor hos bolaget eller hos en viss handlande, har ej, såvidt jag förspört, existerat. Trots mycken efterfrågan har jag ej kunnat spåra något exempel på, att arbetarne genom kontrakt eller annorledes nödgats ikläda sig förbindelser i den vägen.

Jag ber att få läsa upp en tidningsnotis, som i detta hänseende är mycket upplysande; den är ur Söderhamnstidningen n:o 34 för den 23 mars detta år och lyder:

»Provierteringen bland skogsarbetarne på Losskogarne, besörjes af bolagen sjelfva — skrifver en meddelare till Hudiksvalls Allehanda — och det länder Voxna och Bergviks bolag till heder, att de tillhandahålla sina arbetare prima förnödenheter för billigare pris än samma varor säljas för i städerna. Dock äro arbetarne ingalunda tvungna att köpa från bolagen, utan de, som vilja handla på annat håll, få ut penningar dertill.»

Söderhamnstidningen är dock just ej känd för att vara den, som tager de s. k. »högmögende» under armarne.

Jag tror, att herr Stadlings artiklar i denna fråga böra upptagas med en viss försigtighet. Då de utkommo år 1894, hörde jag åtminstone många med dessa förhållanden förtrogna personer uttala sin förvåning öfver åtskilliga uppgifter i dessa artiklar, uppgifter, som förklarades vara absolut stridande mot det verkliga förhållandet. Och då jag frågade dem, hvarifrån eller huru sådana uppgifter framkommit, svarade de: »ja, det kan icke förklaras på annat sätt, än att, då man skrifver med en viss tendens, det alltid fins beskäftigt folk, som är färdigt att på ganska lösa grunder tillhandahålla de uppgifter, man önskar».

Jag ber att få framhålla ännu en sak. Här säges, att inspek-

torer vid trävarubolag hafva slutat med en förmögenhet på flera hundra tusen kronor, tillkommen på provianthandel. Jag vågar påstå, att den uppgiften ej är fullt korrekt. Nog har det händt, att inspektorer slutat med förmögenhet, men den har nog då till en väsentlig del tillkommit på annat sätt; jag vet, att åtminstone något exempel gifvits derpå, att inspektorer tillätit sig göra skogsaffärer i konkurrens med det egna bolaget. Emellertid har det nog kunnat hända, att inspektorer fått en liten inkomst på provianthandeln derigenom, att, då de fått sig tillsändt ett visst förråd varor, de å priset därför fått afdraga en s. k. »afskrifningsprocent», tillkommen för att motsvara den förlust i mått och vikt, som måste uppstå, då dessa varor minuterar ut. Härpå hafva inspektoreorna kunnat göra sig en inkomst, emedan denna afskrifningsprocent varit ganska rundligt tilltagen.

Då jag för min del anser, att en lagstiftning i förevarande fall ej är erforderlig, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Nyström instämde häruti.

Herr Hedin: Den ärade ledamoten från Kalmar län, som för en stund sedan hade ordet, lemnade en upplysning af särdeles öfverraskande beskaffenhet, nemligen den, att de ohyggliga missförhållanden, som jag i min motion öfverklagat, skulle vara ett resultat af agitation bland arbetarebefolkningen, skulle vara ett svar på och ett försök till mostånd emot denna agitation. Med anledning deraf skall jag be att få nämna, att den riksdagsman från Norrland, hvilken jag i mitt förra anförande åberopade såsom sagesman, har en erfarenhet utaf förhållandena inom den del af öfre Norrland, hvarom han talat, hvilken sträcker sig öfver en tidrymd af ett par och trettio år. En del af de exempel, han för mig anført för flera år sedan och derefter för ett par månader sedan bekräftat, härrör från de första åren på 1860-talet. Jag undrar nu, om den ärade representanten för Kalmar län kan upplysa, hvad det var för en agitation bland arbetarebefolkningen i öfre Norrland i början af 1860-talet, som föranledde bolagen att tillgripa detta medel för att försvara sig emot en sådan agitation.

Herr Alsterlund: Herr talman, mine herrar! Såsom varande norrländing anser jag mig pligtig att yttra några ord i denna fråga.

Från och med år 1863 till och med år 1884 har jag arbetat såsom landtmästeritjensteman inom Vesterbottens län och har såsom sådan haft förrättningar inom nästan alla länets socknar, hvarunder jag tillbragt icke en och annan vecka i socknarne, utan vanligtvis hela sommaren och hösten. Jag har således under denna jernförelsevis långa tid varit i tillfälle att sätta mig in uti folkets lefnadsförhållanden och existensvilkor, och det är på grund af den härunder vunna erfarenheten, som jag kan intyga och anser mig

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

pligtig intyga, att trucksystemet under denna tid existerade inom Vesterbottens län. Jag skulle kunna anföra flera exempel härpå, men jag vill icke trötta kammaren dermed, utan skall endast meddela några.

År 1880 hade jag mig anförtrodd att verkställa egotaxering och skötläggning i och för områdestilldelningar inom Lycksele socken. På hösten kom jag till en by, som är belägen emellan floderna Uman och Vindelen. Byn dominerades af en sågverksegare derigenom, att han antingen egde hemmanen eller också hade in-teckningar i desamma. Akerjorden låg till största delen i vanhäfd, de en gång uppgräfdä dikena höllo på att gå igen, och småskog växte upp i dem. En dag, då jag gick i skogen för att taxera byns ängar på skogsmarken, träffade jag en landtbo från byn, just precis den, som hade sin åker mest illa skött. Han höll på med skogsarbete. Jag gaf mig i samtal med honom och sade honom, att det vore nyttigare och klokare, om han hölle sig hemma och arbetade på jorden. Han svarade: »Det har ni nog rätt i, men förhållandet är det, att min principal, sågverksegaren, vill, att jag skall arbeta i skogen åt honom, och då måste jag göra det.» Vidare upplyste han på min derom framställda fråga, att han ej visste, huru stor förtjenst han ungefärligen hade, ty sågverksegaren bestämde priset på hans arbete. Han berättade äfven, att han förra året — d. v. s. år 1879 — trodde sig hafva förtjent så mycket, att han skulle kunna åstadkomma någon afbetalning på den skuld, han hade till sågverksegaren, men vid uppgörelsen med denne fann han, att skulden i stället hade ökats. Detta berodde naturligtvis derpå, att åbonden hade tänkt sig ett visst pris för sitt arbete, men detta pris stämde ej öfverens med sågverksegarens.

År 1884 var jag på utstakning af hemman å nybyggen. Då kom jag med mina förättningsgöromål till ett nybygge — jag minnes nu ej namnet på detsamma, men det var också beläget mellan Uman och Vindelen. Detta nybygge hade egts af åbon, som satt på detsamma, men han hade måst afträda eganderätten till sågverksegaren, ehuru han fått rätt att qvarsitta på nybygget mot skyldighet att utgöra *onera*, som det heter. Han berättade mig med bekymmer, att han nu hade blifvit uppsagd från detta ställe, som han med mycket arbete och mycken försakelse från roten upptagit, och detta därför, att han hade vågat att under någon tid arbeta för en annan person än ställets egare. Huruvida han fick sitta kvar eller ej, d. v. s. om tvisten blef bilagd, det känner jag icke.

Jag bodde en del af tiden för mitt vistande inom Vesterbottens län uti en by, som ligger norr om Umeå. Uti denna by fans ett sågverk — det finnes nu ej mera — hvilket först egdes af engelsmän, men sedermera kom uti svensk mans ego. Förvaltaren på stället var en utmärkt man, som ömmade för sina arbetare, och så länge han fick styra och ställa med afseende på arbetarepersonalens aflöningar såsom han ville, erhöillo arbetarne hela sin veckoförtjenst hvarje lördag i kontanta medel och fingo gå i hvilken bod de behagade — det fans flere sådana i byn — och köpa sina förnödenheter. Men annorlunda blef förhållandet, sedan den svenske man-

nen kom att ega verket. Sedan utbetalades om lördagarne en del och, som jag tror, en ringa del af arbetarnes veckoförtjenst i konstanta medel, men för återstoden måste de köpa sina behof i sågverkets bod. De hade kunnat få varorna lika goda och till bättre pris från andra ställen, men det var icke möjligt för dem att köpa på andra ställen, då de ej fingo ut sin förtjenst i konstanter. Flere exempel skulle jag kunna framdraga, men de anförda må vara nog.

Detta var nu, som sagdt, under tiden för min verksamhet i Vesterbottens län. Man kan ju säga, att detta är länge sedan, då ju mera än tio år förflutit sedan jag lemnade länet, och att förhållandena nu gestaltat sig annorlunda. Jag vill visserligen ej bestämdt påstå motsatsen; men jag har läst herr Stadlings rese-skildringar från öfre Norrland, och utaf dessa skildringar, i hvad de angå det län, jag nu här vidrört, framgår, att förhållandena synas vara desamma, som jag nu här har relaterat. Då hans skildringar alltså träffa in med min egen erfarenhet från den tid jag var i länet, tror jag mig hafva rätt att deraf draga den slutsatsen, att detta trucksystem fortfarande der existerar.

Inom Norrbottens län åter har jag ej hört några klagomål i det hänseende, hvarom här är fråga. Der har jag icke heller sjelf varit ute bland befolkningen, emedan jag lemnade min befattning som landtmätare, då jag blef regementschef.

Det synes mig emellertid, som om undersökningar i berörda hänseenden skulle vara önskvärda. Sådana undersökningar hafva, såsom framgår af motionen, eller rättare sagdt af bihanget till densamma, verkstälts uti flere andra länder. Genom dessa undersökningar har det ådagalagts, att mycket stora oegentligheter förekommit i afseende på aflönandet utaf arbetare, och lagar hafva därför blifvit utfärdade för att reglera dessa förhållanden. Jag anser, att det skulle vara af synnerlig vigt och till synnerlig fördel för vår arbetarebefolkning, om undersökningar i detta hänseende företoges äfven inom vårt land. Visar det sig genom dessa undersökningar, att några oegentligheter ej förekomma, ja, då är det ju innerligt väl; men visar det sig återigen, att oegentligheter förefinnas — hvilket jag för min del tror — lär det vara nödvändigt att åstadkomma någon bct emot detta onda.

Jag ber därför att få yrka bifall till den framställda motionen. Väl vet jag, att motionen har fallit i Första Kammaren; men ett bifall till densamma inom Andra Kammaren skulle innebära en mycket stark opinionsyttring för frågans lyckliga lösning, och den skulle derigenom föras framåt.

Häruti instämde herrar *Fredholm* från Stockholm, *Falk*, *Elis Nilson*, *Gethe* och *Bergström*.

Herr Thor yttrade: Det kan ej förnekas att sådana förhållanden, som af motionären påpekats, verkligen förefinnas uti Norrland, och det kan därför icke falla mig in att på något vis sätta mig emot en undersökning af dessa förhållanden. Emellertid skulle jag ändock

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

be att uti rättvisans och sanningens intresse få bemöta några påstående, som här blifvit gjorda.

Utaf den föregående talaren och likaledes i motionen har, om jag ej missminner mig, blifvit påstådt, att arbetarne flerfaldiga gånger uppgifvit, att de icke vetat hvad de fått i betalning för det arbete, de utfört. Detta kan ju vara möjligt i något enda fall, men i regel är det dock icke så. I regel är det så, att vid alla skogsafverkningar avslutas ett formligt kontrakt emellan bolagen och dem, som skola utföra afverkningen. Det kan icke bestridas att så är förhållandet.

Vidare skulle jag vilja betona, hvad som af talaren på söderhamnsbänken nämndes om, att det kan finnas och har funnits tillfällen, då det varit nödvändigt, att bolagen tillhandahållit proviant för folk och hästar i sådana bygder, der handlande ej funnits, eller de, som funnits, icke kunnat i tid uppfrakta den proviant, den hafre, det hö etc., som kunnat behövas.

För öfrigt tror jag, att oegentligheterna här bero icke så mycket på bolagen sjelfva, utan fastmera på dem, som handhafva deras angelägenheter. Jag anser mig kunna försäkra, åtminstone hvad några bolag beträffar, att de utaf denna handel icke beräkna någon vinst, och att det för dem är absolut likgiltigt, om de hafva denna handel eller ej.

Efter dessa upplysningar skall jag ändock be att få yrka bifall till motionärens förslag, emedan jag tror, att det skall vara af nytta för båda parterna, om denna utredning kommer till stånd. Jag skall alltid med största nöje se, att utredningen blir verkställd, och jag hoppas därför, att frågan vid en annan riksdag kommer tillbaka och blir genomförd.

Herr Forsell: Då jag deltagit i denna frågas behandling inom lagutskottet, ber jag att här få angifva min ställning till densamma.

Under frågans behandling inom utskottet framhölls med ganska mycken styrka obehöfligheten af den föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t i ämnet, och man var der temligen ense om, att de af motionären påvisade missförhållandena voro målade med allt för lifiga och skarpa färger. På mig gjorde emellertid diskussionen inom utskottet äfven det intryck, att de som uppträdde på den sidan, som utskottet här intagit, jemväl målade situationen allt för vackert; ty, ehuru jag icke hade mig närmare bekant, huru förhållandena i detta fall gestaltade sig i de norrländska bygderna, visste jag dock några enstaka exempel på, att sådana missförhållanden verkligen der existerade. Jag ansåg därför att, då motionärens begäran vore af den blygsamma beskaffenhet, att den endast afsåge en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få utrönt, i hvad mån dylika missförhållanden ännu verkligen finnas, samt att Kongl. Maj:t i så fall måtte till Riksdagen inkomma med förslag till lag för desammas afhjelpande, denna motionärens begäran icke vore farlig att bifalla, och jag var därför för min personliga del myc-

ket böjd för att lagutskottet gjorde en framställning i denna riktning. Men jag måste erkänna, att gent emot utskottets flertal tilltrödde jag mig icke oga den kännedom om sjelfva frågan, att jag vågade afgifva en reservation mot utskottets hemställan, utan jag lät mig nöja med utskottets beslut. Nu synes mig emellertid frågan hafva inträdt i ett helt annat skede. Jag har nemligen under diskussionen hört representanter från de bygder, der detta oskick egentligen existerar, med värme tala för motionärens förslag, och jag har deraf blifvit öfvertygad om att i förevarande hänseende bör och måste göras något.

En representant på smålandsbänken har visserligen velat tillmäta agitationen en stor betydelse i afseende å dessa framkomna klagomål; men jag undrar i alla fall, om icke agitationen till stor del förebygges genom en sakrik utredning. Dermed kunde ju möjligen ådagaläggas agitationens obehörighet och obefogenhet och dess verkan fillintetgöras. När nu motionären, som jag förut nämnt, endast begärt en sådan undersökning, hvarför skulle man då vägra honom den? Hade han framkommit med ett positivt lagförslag, som nu genast skulle antagas, men icke vore bygdt på en opartisk utredning från regeringen, skulle det icke hafva varit tu tal om, att man genast borde afslå detsamma. Men nu begär motionären, såsom sagdt, icke ett lagförslags antagande, utan endast att få veta, om det af honom antydda oskicket existerar, och i så fall ett förslag till dess afhjelpande, och detta tycker jag icke vi böra neka honom.

Jag skall på grund af hvad jag nu anfört och med stöd af de upplysningar, som här lemnats af norrlandsrepresentanter, be att, oakadt jag icke reserverat mig mot lagutskottets hemställan, nu få yrka bifall till motionärens framställning.

Herrar *Göthberg* och *Hammarström* förenade sig med herr *Forsell*.

Herr *Lundström*: Då motionären i sin motivering särskildt berört förhållandena i Norrland och desamma äfven här under diskussionen blifvit framhållna, har jag ansett mig pligtig att i sanningens intresse yttra några ord.

Jag instämmer till fullo med herr *Alsterlund* deri, att för en 10 å 12 eller ännu flera år sedan förekom i Norrland på en del ställen det systemet, att sågverksegare icke utbetalte arbetarnes aflöning i penningar, åtminstone icke alltsammans, utan de hänvisades till att taga varor för en del af aflöningen. Men åtminstone inom den del af Vesterbottens län, som jag närmast känner till, hafva förhållandena i detta afseende numera betydligt förändrats till det bättre. Delvis hafva arbetarne sjelfva börjat bilda föreningar för att skaffa sina förnödenheter, och derjemte hafva arbetsgifvarne börjat använda ett mycket humanare sätt än förut vid behandlingen af sina arbetare, så att åtminstone nere vid kusten, der sågverken äro belägna, råder ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare. På grund af hvad som här blifvit fram-

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

hållet från andra trakter af landet, vill jag i alla fall ingalunda motsätta mig en utredning af denna sak. Jag tror, att denna utredning dock skall komma att visa sanningen deraf, att man å ena sidan skildrat dessa förhållanden allt för mörka och å andra sidan något för ljusa. Det är möjligt, att sanningen visar sig ligga midt emellan dessa begge åsichter.

Sedan jag sålunda meddelat, huru det förhåller sig i de trakter, som jag närmast känner, och framhållit att icke några synnerliga olägenheter i förevarande hänseende förefinnas, skall jag emellertid förena mig med dem, hvilka anse att en undersökning eller utredning bör ega rum och alltså instämma i yrkandet om bifall till motionen.

Herr Boëthius: Jag tror icke det kan förnekas, att sådana olägenheter hafva förekommit, som motionären här påpekat, och för min del vågar jag icke heller förneka, att sådana ännu förekomma. Men förekomma de, anser jag, att det är en uppgift för staten att i detta afseende träda emellan, ehuru man dervid må noga tillse, att man icke genom lagstiftningen förhindrar välmenande arbetsgifvare från att förse sina arbetare med deras förnödenheter. Ty om så sker, råka arbetarne helt och hållet i händerna på landthandlandena, hvilket enligt mitt förmenande icke skulle förbättra deras ställning.

Emellertid har motionären nu icke direkt ifrågasatt någon dylik lagstiftning, utan endast en utredning af denna sak. Jag vill då fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att en sådan utredning pågått och ännu pågår vår bön förutan, men genom oansvariga personer och på sådant sätt, att ofta blott den ena parten höres. Derfor synes det mig vara i det allmännas och i alla parters intressen, att en utredning kommer till stånd genom opartiske och ansvariga personer. Af denna orsak skall jag be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Med herr Boëthius instämde herrar *Zetterstrand*, *Zotterman*, *Henricson* i Karlslund, *Swartling*, *Åkerlund* och *Holm*.

Vidare anförde:

Herr Bromée: Då jag nu går att yttra mig i denna ömtåliga fråga, skall jag be att få förutskicka den anmärkning, att det här, likasom på många andra områden, är nödigt att taga hänsyn till de olika förhållanden, som i detta fall förefinnas. Onekligen finnas många kapitalstarka trävarubolag, hvilka behandla sina arbetare med välvilja och redbarhet. Jag känner särskildt till ett par mäktiga bolag, deraf ett har sin största rörelse i min hemort, hvilka alltid, så långt jag minnes tillbaka, behandlat sina arbetare humant och mycket välvilligt samt aldrig begagnat sig af det så kallade trucksystemet. Om dessa bolags inspektorer någon gång sändt förnödenheter till sina arbetare i skogarne, har det skett därför, att dessa sjelfva icke kunnat skaffa sig dem. Man

bör därför icke skära alla dylika bolag öfver en kam. Disponenterna för de bolag, jag här syftat på, äro också väl kända nästan af hvarenda ledamot af denna kammare, och jag tror icke någon skall hafva något dåligt att säga om dessa bolag. Men å andra sidan känner jag från min barndom till sådana saker, som här blifvit skildrade af motionären samt nu af en del norrländingar, och detta system har florerat så pass, att det icke torde kunna gå längre. Det har t. ex. inom Jemtlands län funnits inspektorer för trävarubolag, hvilka varit aflönade med 2,000, högst 3,000 kr. om året, men ändå lefvat som furstar, ty de hafva förtjenat på handeln med proviant såsom säd, fläsk, hö m. m. stora summor, 20 å 30,000 kr. om året. En göteborgsfirma, som förtjenat total millioner i Norrland, hade en inspektor, som tienstgjorde der uppe i 10 å 12 år. Vid tillträdet till tjensten var han en fattig pojke, men genom duglighet och arbetsamhet tillvann han sig firmans förtroende samt blef inspektor, och när han för några år sedan dog, visade boupp-teckningen efter honom 175,000 kr. i kontanta tillgångar och dessutom ett lösörebo, som var värdt åtskilliga tiotusental kr. Det är ju otänkbart, att denna inspektor skulle kunnat samla så mycket penningar endast genom besparingar på sin lön af 2,000 å 3,000 kr. om året. Nej, han hade nog förtjenat på de varor, som han tillhandahöll bolagets 100-, ja, 1,000-tals arbetare i skogarne. Det förefaller mig annars besynnerligt, att dylika, måttligt aflönade inspektorer kunnat hafva råd lefva styfvare än stundom deras patroner. Det är hufvudsakligen ingenting annat än förtjensten på de varor, som de lemnat ut åt arbetarne, som gifvit dem denna inkomst. Det kan nog stundom finnas sådana fall, som talaren på söderhamnsbänken nämnde, eller att inspektoren för egen räkning gjort skogsaffärer, men i allmänhet våga de sjelfva icke göra sådana eller åtminstone synas vid dessa transaktioner, utan måste hafva någon annan som gör affären i deras ställe, och då skall denne naturligtvis vara med om att dela förtjensten, så att, om det blir någon, den ej gerna blir stor. Det torde därför nog höra till undantagsfallen, att en inspektor skaffat sig en förmögenhet på det sättet.

Det förvånar mig, att en talare på kalmarbänken kunde säga, att detta trucksystem tillkommit i följd af agitationen bland arbetarne, hvilka man retat upp mot arbetsgifvarne. Jag minnes att för en 40 år sedan fans åtminstone icke någon sådan agitation, men detta system existerade ändå, likasom det ännu gör på de aflägsna trakter, der tillfalle till konkurrens icke finnes och icke heller någon noggrannare tillsyn utöfvas. Jag skulle önska, att såväl min vän talaren på östgötabänken som talaren på kalmarbänken kunde komma upp till de djupa skogarne i fjelltrakterna och sjelfva med egna ögon se, huru det går till der uppe, ty då tror jag icke att de skulle påstå, att det nu omtalade trucksystemet »åstadkommit» genom agitation af dem, hvilka vilja uppväcka oförnöjsamhet hos arbetarne.

Med anledning häraf och af hvad som såväl i motionen, som

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

af en del talare framhållits, ber jag, herr talman få yrka bifall till motionen och afslag å lagutskottets betänkande i denna fråga.

Herr Näslund: Herr talman! Då äfven jag representerar en ort inom Norrland, der skogsafverkning bedrifves i ganska vidsträckt skala, skall jag be att få yttra några ord i föreliggande fråga.

Jag vill då till en början vitsorda den uppgift, som lemnades af herr Thor i afseende å sättet för uppgörande af vilkoren för afverkningen. Det uppsattes ett kontrakt, deri en person åtager sig att afverka ett skogsskifte och till angifven plats framforsla det afverkade mot en i kontraktet bestämd ersättning. Jag har sett många sådana handlingar, men aldrig funnit något sådant vilkor om betalningssättet, att den afverkande skulle vara skyldig att emot sin egen önskan taga vare sig proviant eller andra varor såsom betalning, utan deri bestämmes utan något vilkor, att han skall uppbära sin ersättning i penningar för det timmer, den afverkande framskaffar till tunningsstället.

Någon klagan öfver det så kallade »trucksystemet» har jag aldrig erfarit, men väl att det nu rådande afverkningspriset är så ringa till följd af den stora mängden af arbetsbehöfvande och den deraf föranledda konkurrensen, att högst få säga sig erhålla någon nämnvärd behållning på arbetet, i all synnerhet under ogynsamma vintrar.

Såsom stöd för tillvaron af trucksystemet inom vissa delar af Norrland har af en föregående talare omförmålt, hurusom en och annan skogsförvaltare eller faktor, ifrån att vid tillträdet af befattningen ha varit en obemedlad man, inom en kortare tid samlat afsevärdt stora förmögenheter.

Ja, detta kan ju vara möjligt, men dermed är ändock icke ådagalagdt, att dessa förmögenheter uteslutande tillkommit på arbetarnes bekostnad. Att det ibland dessa många förvaltare och faktorer möjligen funnits någon individ, som varit mindre samvetsgrann i uppfyllelsen af sina pligter emot husbonden och som, genom att på sidan af hufvudmännens affärer, ha drifvit egna sådana, derpå kunnat samla en förmögenhet, låter ju ock tänka sig. Underslef vid timmerintumningar kunna äfven ha härtill bidragit. Särskilt erinrar jag mig en historia om ett bolag, som för åtskilliga år sedan började finna timmerantalet framme vid sågen alltför ringa emot det antal, som i skogarne uppgifvits ha blifvit intummadt, ett förhållande som föranledde samma bolag att genom dykare låta undersöka åtskilliga delar af flottleden för att få utrönt, huruvida något större antal timmer verkligen gått till botten, men ett högst ringa antal kunde dervid upptäckas.

Då jag aldrig sysslat med skogsaffärer eller annan handel, torde jag få anses såsom ojäfvig i denna fråga och har af denna anledning ansett mig skyldig att inför kammaren redogöra för min uppfattning af densamma.

För att emellertid få utrönt, huruvida det förkastliga trucksystemet någonstädes fortfarande förefinnes, vill jag visst icke mot-

sätta mig en utredning såsom i motionen föreslås. Genom en sådan fullständig undersökning finge man då förvisning om, huruvida fog verkligen förefinnes för klagomålen eller icke.

Det är af denna anledning jag hemställer om bifall till motionen.

Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

Herr Lasse Jönsson: Herr talman, mine herrar! Här är en hel del af kammarens ledamöter, som sagt, att de icke kände till dessa olägenheter, som nu äro i fråga, men att den diskussion, som pågått, öfvertygat dem om nödvändigheten af denna motion och af att en skrifvelse i ämnet kommer till stånd. Jag har med stor uppmärksamhet åhört denna diskussion, men icke funnit nödvändigheten af de åtgärder, som här föreslagits. Det är ju alldeles klart, att denna motion tillkommit på grund af enskilda uppgifter, och de bevis, som här framförts, hafva bestått deri, att hvar och en af norrländingarne, som yttrat sig, har sagt: i min trakt är det ingen fara, men det kan ju vara möjligt, att denna olägenhet kan förefinnas på annat håll. Ja, är det så, då skola vi komma att lagstifta i allting. Om t. ex. vid en stenkolsfyndighet i Skåne några arbetare blifvit lurade, så skola de komma och begära utredning. Det skulle blifva utredningar i oändlighet. Hvad skall blifva det praktiska resultatet af alla dessa utredningar? Är här någon, som kan säga, hvad denna utredning skall tjena till? Hvilka äro sedan de botemedel, som skola anlitas? Jag kan åtminstone icke förstå det.

En talare, herr Lundström, som är medlem af lagutskottet, sade: »så vidt jag känner, har det icke varit några olägenheter i min ort» — han är norrländing — »men» sade han, »för att bevisa detta, skall jag icke motsätta mig en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning». Han ville således hafva en utredning för att bevisa, att han talat sanning. En annan ledamot från Norrland sade detsamma: »jag har aldrig hört några sådana klagomål, som här omtalats». Han yrkade bifall till lagutskottets förslag. Detsamma gör jag. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Schödén: Herr talman! På grund af den kännedom jag har om förhållandena, åtminstone till någon del, i den trakt, hvarom nu är fråga, anser jag mig skyldig gifva lagutskottet rätt deri, att de skildringar af förhållandena, hvarpå motionären grundat sitt förslag, äro betydligt vanställda och öfverdrifna. Men oakadt detta, skall jag gerna vara med om hans förslag, d. v. s. om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning. Jag gör det därför, att jag anser det för herrarne litet hvar till nytta att få reda på de verkliga förhållandena i Norrland, i synnerhet som jag under diskussionen hört, att olika åsigtter derom uttalats till och med af representanter derifrån, och vidare därför, att jag är öfvertygad om att Riksdagen genom den utredning, som är ifrågasatt, skall få en sannare bild af förhållandena än den, som framgår af de skildringar, som lagts till grund för denna motion. Det är af

(Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)

sådana skäl, som jag för min del kan ansluta mig till motionärens yrkande.

Herr Höjer: Endast ett par ord! Den ärade representanten från Sandby slutade nyss med att yrka bifall till lagutskottets hemställan. Jag skall i motsats till honom be att med afslag å utskottets hemställan få yrka bifall till motionen. Jag gör det därför, att jag i olikhet med herr Lasse Jönsson anser, att det redan af motionären ådagalagts och i dag med ytterligare vittnesbörd bevisats, att högst väsentliga missbruk i detta fall existera, åtminstone i Sveriges nordliga provinser. Jag gör det så mycket hellre, som jag själf är bördig från en trakt, full af bruk och stora skogsegendomar, der åtminstone på femtio-, sextio- och början af sjuttio-talen detta trucksystem faktiskt existerade, icke vid alla bruk, men på många ställen. Huruvida detta trucksystem ännu existerar i bergslagen, derom kan jag icke yttra mig, då jag icke har kännedom om den saken. Men den omständigheten, att det är ådagalagdt, att det existerar på annat håll, är för mig tillräcklig för att anse det önskvärdt, att en undersökning i vederbörlig ordning anställes. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr *Eriksson* i Elgered instämde med herr Höjer.

Herr Hedin: Då den ärade talaren från Skåne mot motionen anmärkte, att den är grundad på *enskilda* uppgifter, så tillåter jag mig att till honom hemställa, att han måtte göra mig och många andra den tjensten att påvisa, hvar vi skola söka den svenska *officiella* statistiken öfver trucksystemet, för att en annan gång kunna anlita dess uppgifter i stället för de enskilda.

Herr Arhusiander: Den framställning af förhållandena, som motionären här framlagt, grundar sig på meddelanden från pressen och torde lida af åtskilliga öfverdrifter. Om meddelaren hade vändt sig till båda parterna här i fråga, så är jag säker på, att frågan icke stält sig i så mörk dager som den nu framkommit till Riksdagen.

Hvad nu särskildt angår den ort, som jag representerar, så tror jag att numera blott i få fall arbetarnes proviantering sker genom inspektorer eller faktorer, utan arbetarne få, sedan de uppgjort sina ackord, själfva hemta penningar och uppköpa sina förnödenheter antingen hos landthandlare eller i sina egna s. k. bolagsbodar. Åtminstone är detta förhållandet i de trakter, der jag har vistats och drifvit trävarurörelse. Jag skall säga herrarne, att under de 45 år, som jag varit med i trävarurörelsen dels såsom biträde och dels såsom innehafvare af egen affär, det aldrig inträffat, att vi hafva provianterat vårt arbetsfolk annat än vid vissa tillfällen d. v. s. i missväxtår, då vi tagit hem spanmål, hvilken arbetarne fått hemta på stället till det pris, som den kostat, utan tillägg af någon förtjenst. Detta hafva vi vid dylika tillfällen ansett nödigt för att underlätta svårigheten för dem att på annat

håll skaffa sig proviant, hvilken då i allmänhet skulle hafva blifvit mycket dyrare. Jag delar således den mening, som utskottet här uttalat, och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om lagstiftning mot det s. k. trucksystemet.
(Forts.)*

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad. Herr vice talmannen, hvilken emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf enligt de gjorda yrkandena propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den ifrågavarande motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Som votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 93 ja och 108 nej; och hade kammaren sålunda, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

§ 5.

Efter föredragning vidare af bevillningsutskottets betänkande, n:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående portoförhöjning för skrymmande småpaket och tilläggsporto för ofranckerade dylika paket, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

§ 6.

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande, n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändring af 107 § utsökningslagen.

Angående ändring af 107 § utsökningslagen.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att berörda, inom Andra Kammaren af herr *T. V. Forsell* väckta motion, n:o 72, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan anförde:

Herr Forsell: Jag har i min motion tagit mig friheten belysa några missförhållanden, som vid exekutiv försäljning af fast

Angående
ändring af
107 § utsök-
ningslagen.
(Forts.)

egendom kunna ifrågakomma och verkligen också hafva förekommit. Dessa missförhållanden bestå deruti, att egare af inteckningar i fast egendom kunna missbruka dessa, andra inteckningsegare till förfång, i ty att de med tillämpning af 107 § i utsökningslagen kunna gång efter annan inropa samma fastighet och som säkerhet för köpeskillingen hänföra sig till värdelös inteckning, sedan de brustit i fullgörandet af liqviderna.

Jag tänkte, när jag väckte motionen, antingen att lagutskottet skulle lemna någon anvisning, huru man med tillämpning af nu gällande utsökningslag kunde neutralisera detta missförhållande, eller också att lagutskottet skulle formulera någon lagbestämmelse i detta syfte eller åtminstone tillstyrka en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att få antydda olägenhet afhjelpat.

När jag nu genomläser lagutskottets betänkande, finner jag emellertid icke något tillfredsställande svar på vare sig den ena eller den andra af dessa förutsättningar. Lagutskottet söker visserligen i början af sin motivering att angifva ett sätt, hvarpå antydda olägenheten skulle kunna undanrödjas, och det skulle bestå deri, att man vid värderingen af den utmäta fasta egendomen satte värdet temligen lågt och derigenom omöjliggjorde det af mig framhållna missbruket. Jag vill härpå svara lagutskottet, att denna utväg är mig ingalunda obekant, men att den i regeln aldrig användes och icke heller gerna kan användas. Hvar och en af herrarna vet alltför väl, att, vid värdering af en fastighet, som skall säljas, vare sig exekutivt eller på konkursauktion, de, som hafva försäljningen åt sig uppdragen, knappast kunna gå så till väga, eller att underskatta egendomens värde, utan de måste i stället vid värderingen försöka att få värdet så högt som möjligt, för att egendomen icke i spekulanternas ögon skall synas för dålig. Följaktligen måste jag beteckna denna lagutskottets hänvisning såsom alldeles värdelös, och detta är den enda hänvisning, utskottet gifvit för att undanrödja framhållna missförhållandet. Den enda är dock kanske icke fullt rätt att säga, ty utskottet gifver också en annan anvisning, och det är, att en köpare, som brustit i liqviden, måste för att återfå aflemnad inteckning först betala auktionskostnaderna. Ja, detta är sant, men jag frågar, om dessa obetydliga auktionskostnader spela någon rol, då det är fråga om bedrifvandet af sådant oskick som det, hvilket jag antydt. Dessa kostnader äro icke af den betydelse, att icke en gäldenär, som vill uppehålla försäljningen, kan skaffa sig penningar dertill. Vidare säger utskottet, att det ej kan förorda mitt förslag om en ovilkorlig föreskrift, att $\frac{1}{6}$ af köpeskillingen skall betalas kontant i stället för såsom hittills genom aflemnande af inteckningar till motsvarande belopp. Mot detta utskottets påstående vill jag inlägga min bestämda protest. Jag har icke framställt något sådant yrkande i min motion, utan endast föreslagit, att bestämmelsen om rätt att få aflemnade inteckningar intill $\frac{1}{6}$ af inropssumman skulle bortfalla vid det förhållande, att en och samme köpare vid auktion, föranledd deraf, att sådan köpare brustit i liqviden, inropade fastigheten å nyo. Men dermed har jag icke borttagit de båda andra

sätten att gå till väga, som stå en sådan köpare till buds och återfinnas i slutet af 107 § utsökningslagen, nemligen att ställa pant eller borgen för en femtedel af köpesumman. Enligt detta lagrum finnas fyra sätt att gälda köpeskillingen: antingen att betala med reda penningar en sjettedel eller att aflemna inteckning för en sjettedel eller, om detta icke passar, ställa pant för en femtedel eller borgen för en femtedel af köpesumman. Nu har jag blott föreslagit, att, för den händelse en och samma person återropar fastigheten för andra gången, sedan han brustit i liqviden för första inropet, han icke skall få begagna sig af det betalningssätt, som omnämnes i första momentet, d. v. s. att begagna en och samma inteckning, utan i stället vara skyldig att antingen lemna en sjettedel i reda penningar eller ställa pant eller borgen för en femtedel.

Jag har visserligen icke något hopp om att motionen skall bifallas i denna kammare, då lagutskottet afstyrkt densamma, och jag vet, att Första Kammaren äfven har afslagit den. Jag skall därför icke göra något yrkande, utan i stället uttala den förhoppning, att äfven de myndigheter som skola döma oss exekutorer, om vi tillämpa denna lag på det sätt och efter de grunder, lagutskottet angifvit, måtte gilla dessa grunder, ty i annat fall har lagutskottet ledt in exekutorerna på en farlig väg, som kan leda till dryga ersättningsanspråk. Jag har intet yrkande att göra, utan har blott velat till protokollet anföra detta.

Herr Truedsson: Då jag instämt med motionären i denna hans afgifna motion, hade jag naturligtvis i följd deraf önskat, att motionen fått en bättre behandling, än den fått. Men då nu här icke är något hopp om att vinna framgång för motionen ens i denna kammare, vill jag icke heller göra något yrkande härutinnan. Jag skall dock taga mig friheten att berätta, hurusom på den ort, jag tillhör, detta ofog bedrifves, som i motionen påpekas — alldeles förskräckligt. Särskildt hafva vi en person, som hållit på dermed flera år, och fara är, att exemplet smittar på flera. Man är i min ort alldeles förtviflad och tveksam om hvilka åtgärder man skall vidtaga med anledning af ett sådant tillvägagående, som i motionen är påpekadt. Det vore önskvärdt att på ett eller annat sätt råda bot härför. Jag hoppas, att motionen kommer tillbaka en annan gång och då inom Riksdagen röner en bättre behandling.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogs Andra Kammarens Första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af 15 § i stadgan för rikets allmänna läroverk.

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 15), hvilken hänvisats till utskottets förberedande behandling, hemstälde herr

*Angående
ändring af
107 § utsök-
ningslagen.
(Forts.)*

*Om upphäf-
vande af
läroverks-
stadgans före-
skrift om
obligatorisk
ferieläsning.*

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

C. G. Bäckgren, »att Riksdagen i skrifvelse till Konungen med undersätlig vördnad anhåller, det 15 § i stadgan för rikets allmänna läroverk af den 1 november 1878, sådan den lyder i kongl. kungörelsen af den 22 mars 1895, måtte upphävas och ur nämnda stadga utgå»;

och hemstälde med anledning häraf utskottet:

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i 15 § af stadgan för rikets allmänna läroverk den 1 november 1878, sådan denna § lyder enligt kongl. kungörelsen den 22 mars 1895, att åt rektor tillerkännes befogenhet att på målsmäns begäran och efter vederbörande lärares hörande i särskilda fall åt vissa lärjungar medgifva jemkning i eller befrielse från det i sagda § stadgade feriearbetet.

Ordet lemnades på begäran till chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, som yttrade:

Eftersom frågan om feriearbetet vid de allmänna läroverken blifvit genom en motion bragt inför denna kammare, vill jag begagna det tillfälle, som härmed bjudes, att anföra och utveckla de skäl, som föranledt mig att tillstyrka Kongl. Maj:t att vidtaga en dylik anordning. Utskottet säger, att denna anordning har väckt ett allmänt missnöje. Det återstår att se till, huruvida detta missnöje är befogadt, och är jag nog lycklig att i det fallet kunna i många afseenden hänvisa på den utredning, som utskottet har framlagt och hvilken utredning i principiellt afseende synes mig vara i allo tillfredsställande.

Som herrarne torde känna, hafva våra allmänna läroverk en dubbel uppgift: dels att meddela medborgerlig bildning utöfver omfånget för folkskolans verksamhet, dels att grundlägga de vetenskapliga insigter, som sedermera vid universitet eller högre tillämpningsskolor vidare utbildas. Huruvida ett och samma läroverk kan fylla dessa två ändamål eller om det för hvardera ändamålet erfordras särskilda läroverk, derom vill jag icke nu yttra mig, i synnerhet som sannolikt tillfälle att närmare tala om den saken snart nog erbjuder sig. Jag vill här blott och bart konstatera, att dessa allmänna läroverk äro de enda, i hvilka lärjungarne föras fram till studentexamen. Ur denna synpunkt lära de väl vara alldeles nödvändiga, såvida vi öfverhufvud taget vilja äfven bland vårt folk uppehålla den bildning, som hvarje civiliserad nation måste eftersträfvä. Det är också sant, att just denna läroverkens uppgift att föra fram ynglingarne till studentexamen har på dem satt sin bestämda pregel, om ock med väsentliga modifikationer för det andra ändamålets skull. Nu tror man mycket ofta, att det kunskapsmått, som bör fordras af en student, d. v. s. en sådan, som skall kunna börja en själfständig vetenskaplig verksamhet, kan bestämmas fritt efter omständigheterna och såsom man finner lämpligt, men det är icke så, mine herrar. Lika litet, som andra kunna bestämma, när en person skall hafva kraft nog att bära en fysisk börda, som mätes t. ex. uti kilogram, lika omöjligt är det för andra att föreskrifva, när en ung man har hunnit den mognad och vunnit de insigter,

att han är i stånd att börja en vetenskaplig verksamhet. Det är psykologien och pedagogiken, i hvarje ögonblick kontrollerade och kompletterade af erfarenheten, som skola gifva svar på den frågan, huru mycket en yngling bör kunna för att vara och blifva en student i ordets verkliga mening och betydelse. Det ligger också ett oerhördt arbete bakom den nuvarande organisationen af läroverken såväl hos oss som i andra länder; undervisningsplaner och slutmål hafva i hvarje tid fastställts först efter den sorgfälligaste pröfning.

Kunna vi nu med något fog säga, att vi satt måttet för högt för dessa våra blifvande studenter? Jag ber herrarne då att höra efter bland universitetets målsmän. Der får man ofta höra det påståendet, att våra ynglingar, när de komma till universitetet från läroverken, icke ega den mogenhet, som de borde ega. Vi hafva ett annat sätt att pröfva, huruvida vi ställt våra fordringar för högt. Det är att jemföra våra studenter med dem, som aflägga studentexamen i andra länder. Läroverkskomitén af 1882—84 har i detta afseende anställt en jemförelse särskildt mellan Sverige å ena sidan och Norge, Danmark och Preussen å den andra. Resultatet af jemförelsen är, att komitén på det allvarligaste varnar mot hvarje försök att sätta ned det kunskapsmått, som nu fordras af våra studenter. Trots detta, att vi icke hafva satt våra fordringar för högt, höres dock mycket, mycket ofta klagan öfver öfveransträngning. Jag hör till dem, som betrakta det såsom en axiomatisk sats, att ingen lärjunge under några förhållanden får utsättas hvarken för fysisk eller intellektuell öfveransträngning, men möjligen är jag af skiljaktig åsigt med åtskilliga i det afseende, att jag icke anser, att det enda eller ens det ändamålsenligaste botemedlet häremot består blott och bart i att nedsätta fordringarna.

När emellertid ställningen är sådan, var det då så underligt, att jag sökte efter ett medel att häfva eller åtminstone mildra det onda? Flera sådana medel kunna tänkas. Jag påstår, att det medel, som på min tillstyrkan kommit till användning, ingalunda är det verksammaste, men väl påstår jag, att det var det mildaste, som kunde komma i fråga. Vi hafva kraftigare medel. Ett sådant är förlängningen af skoltiden, jag menar dermed flera läsår för skolkursen. I min ungdom omfattade skolkursen ej mindre än 11 à 12 läsår; de äro, som herrarne veta, nu 9. På vår tid kände vi icke ens till namnet öfveransträngning; jag vill medgifva, att detta berodde jemväl på andra omständigheter. Genom 1856 års läroverksstadga nedsattes skoltiden i ett slag till 9 år. Den skolstadgan blef dock icke gammal. Genom 1859 års nya skolstadga förlängdes skoltiden till 10 år, och jag vågar påstå, att det var under inflytelsen af den skolordningen, så länge den fick vara oförändrad, som de svenska läroverken hade en blomstringstid. Kom så genom Riksdagens påtryckning en nedsättning af denna skoltid till 9 år ifrån 1869. Och jag tror mig kunna påstå, att ibland anledningarna till den nu så mycket öfverklagade öfveransträngningen är detta ett väsentligt bidragande förhållande. Som herrarne veta, är det nu ifrågasatt att ytterligare minska skoltiden med ett år. Varen vissa, att resultatet skall blifva ännu starkare klagan öfver

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning
(Forts.)

öfveransträngning. Men hade jag satt i fråga, att Kongl. Maj:t skulle vidtaga några åtgärder i nu omnämndt syfte af en skoltidens förlängning, tro herrarne, att missnöjet skulle hafva blifvit mindre?

Det fins ett annat sätt, som är kraftigare än feriearbetet, att förbättra resultatet vid våra läroverk: det är förlängning af läse-terminerna. Det är för herrarne ingen obekant sak, att derom har varit mycket tal och äfven beslut af Riksdagen. För att man skall förstå och rättvist bedöma feriearbetena, måste man noga ihågkomma, huru ett läsår hos oss i Sverige är i afseende på sin längd. Samma komité, som jag nyss omnämnde, 1882—84 års läroverkskomité, har äfven i detta afseende anställt en mycket upplysande jemförelse. Utaf den jemförelsen framgår, att läsåret hos oss omfattar 34 $\frac{1}{2}$ läsveckor. I Tyskland var den vanliga längden på ett läsår 41 å 42 veckor. I Danmark är den 43 och i Norge 43 $\frac{1}{2}$. Som herrarne veta, har utskottet bestämt opponerat sig mot läsårets förlängning. Jag vet väl, att en dylik förlängning icke är någon sak, som väcker sympati, och hade det satts ifråga att tillämpa denna bestämmelse, som låg så nära till hands, är jag viss, att missnöjet icke blifvit mindre, utan mycket större än med anledning af de införda feriearbetena. Jag vill dock genast nämna, att jag icke i allo delar utskottets uppfattning i detta afseende. Visar det sig nödvändigt för att upprätthålla ett godt resultat af vår skolundervisning utan för mycken ansträngning, får man finna sig i läsårets förlängning, i synnerhet inom så måttliga gränser, som hittills varit föreslaget, nemligen 3 veckor. Ty nog skulle jag vilja hafva ett svar af utskottet på den frågan, hvad det är för märkvärdiga särskilda förhållanden i vårt land, som göra, att läsåret der måste vara så kort, som det nu är. Hvad är det för skiljaktiga förhållanden mellan Jemtland, Dalarne, Vermland å ena sidan och motliggande norska landsdelar på andra sidan? Hvad åstadkommer Öresund för en märkvärdig skilnad mellan Skåne och Seeland? Det lär väl icke blifva lätt att besvara den frågan. Men väl erkänner jag, att vi hafva en historisk häfd för våra korta läsår, och jag vill icke på något sätt förneka de många och värdefulla fördelar, som äro förenade med dessa långa ferier. Det var då ganska naturligt, att jag vände mina tankar till just det, som jag sedan inför Kongl. Maj:t föreslog, nemligen ett måttligt feriearbete under dessa exceptionellt långa ferier. Ingen förständig människa inrättar sig så, att hon arbetar öfver höfvan uti 8 månader för att i 4 månader utöfver behof, ja, utöfver möjlighet af hvilat göra platt ingenting. Jag har i 20 års tid varit rektor, och jag kan icke erinra mig, att jag någonsin släppte gossarne vid en vårtermins slut utan att uppmana dem att på ett förständig sätt använda sina sommarferier. Jag sökte visa för dem, att det icke kunde vara tal om att inkräkta på deras hvila eller att beröfva dem de många tillfällen, som under sommaren erbjödo sig, att njuta af Guds härliga natur och att lefva med i det verkliga lifvet, men att det mycket väl läte sig göra att vid sidan deraf egna någon timme af dagen åt studier. Jag har till och med med lämplig förklaring sagt,

att en skolgosse aldrig under sin skoltid har rätt att fullständigt lägga bort boken.

Det kan heller icke på något sätt sägas, att vår skolstadga skulle mena, att lärjungarne under de s. k. ferierna skola göra alls ingenting i bokligt afseende. Under min skoltid var den allmänna flyttningen från den ena klassen till den andra förlagd till höstterminens början, i följd hvaraf det var nödvändigt för alla utan undantag, både bättre och sämre ställda lärjungar, att göra någonting under sommaren, åtminstone repetera det föregående årets kurs. Vi ha i denna stund i vår skolstadga den bestämmelsen, att lärjungar, som vid vårterminens slut icke kunna få flyttning, ha rätt att försöka erhålla sådan vid höstterminens början, hvilket naturligtvis innebär, att de anses kunna förbättra sina kunskaper genom studiearbete under sommaren. Vi ha jemväl än i denna dag i vår skolstadga en allt ifrån 1856 års stadga — om jag icke minnes orätt — bibehållen paragraf, som säger, att rektor skall söka att åt de lärjungar, som under ferierna vistas i läroverksstaden, bereda tillfälle till lämplig undervisning mot särskild afgift.

Hvad är nu närmast afsedt med dessa feriearbeten? Jo, det har varit en utjemning och bättre fördelning utaf skolarbetet, som man äsyftat. Är arbetet för tungt under sjelfva läsåret, är det alltför lätt under de långa ferierna — ligger det då icke bra nära till hands, att man flyttar öfver en del af läsårets *för mycket* till feriernas *för litet*. En alldeles omedelbar följd af detta hufvudsyfte är, att feriearbetena måste vara obligatoriska och i allmänhet lika för alla lärjungar uti samma klass vid samma läroverk. En bland de mest hindrande inflytelser, som undervisningen under läsåret röner, beror på lärjungarnes ojemnhet. Man måste därför försöka att, så långt möjligt och förståndigt är, hålla dem tillsammans. En annan grund till den obligatoriska karakteren af feriearbetena och deras likartade beskaffenhet är att söka i den omständigheten, att utan dessa förutsättningar kontrollen skulle blifva antingen oerhördt betungande eller rent af omöjlig. Man har påstått, att äfven med den nuvarande anordningen så mycken tid skulle förspillas vid det nya läsårets början, att man derigenom förlorade en god del af frukten; men hvad är denna förlust mot hvad man skulle förlora, om hvarje lärjunge finge sitt särskilda feriearbete?

Ett annat syfte med dessa feriearbeten har varit att gifva lärjungarne tillfälle till ett sjelfständigt arbete, till sjelfverksamhet, att låta dem någon gång få arbeta, såsom de tycka det vara lämpligast, utan brådska och utan någon förmyndare. Äfven detta syfte har på det allra fullständigaste sätt varit föremål för missförstånd eller misstyding. Man har sagt, att genom den nya anordningen det skulle blifva nödvändigt för hvarje familj att skaffa sig en informator för sina gossar under sommaren. Ja, den snörräta motsatsen är afsedd. Allt, hvad som begäres af hemmet — jag tager härvid bort sådana tillfälliga undantagsfall, som aldrig kunna undvikas: det finnes verkligen lärjungar, som icke kunna arbeta på egen hand, men dessa utgöra lyckligtvis ett mycket litet fåtal — är, att det skulle bereda lärjungen nödig ro, en liten vrå, der han får

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

sitta i fred och läsa, och vidare, särskildt hvad de mindre gossarne beträffar, att föräldrar och målsmän tillse, att arbetet börjas i rätt tid. Det är allt. För öfrigt: låten lärjungarne sköta sig sjelfva, låten dem få pröfva på egna krafter! En hufvudsaklig förutsättning, för att detta skall vara möjligt, är, att feriearbetena skola vara väl afpassade efter lärjungarnas förmåga. Dessa arbeten skola vara valda så, att de kunna utföras äfven af de medelmåttigt begåfvade lärjungarne utan för stor svårighet, och i detta afseende vågar jag påstå, att allt är gjordt, som kunnat göras. Jag har i afseende å både grunder och detaljer stått i fullkomlig öfverensstämmelse med den komité, som afgifvit det förslag, som ligger till grund för det af Kongl. Maj:t godkända. Blott i ett afseende har jag gjort afvikelse, och det är deruti, att jag på många ställen har lättat de af komiterade föreslagna kurserna. Vid rektorsmötet förliden sommar rädde blott en enda tanke om att uppgifterna skola göras så lätta, att de kunna lösas af alla lärjungar med medelmåttig begåfning. Jag vågar påstå, att till och med under detta första år, som anordningen varit i tillämpning, det har visat sig, att man i allmänhet träffat det rätta måttet. Det har visat sig, att lärjungarne i väsentlig grad lyckats lösa de dem förelagda uppgifterna, och allt större förhoppningar förefinnas i detta afseende, sedan man först vunnit någon erfarenhet.

Hvad är det nu för förfärliga bördor, som genom dessa feriearbeten blifvit lagda på våra lärjungar? Såvidt jag kan förstå, är det här icke fråga om annat, än att de derigenom ha fått anledning — vill jag helst säga — att under ferierna göra något; men icke lär väl i den omständigheten ligga något ondt. Man har talat så mycket om att genom dessa feriearbeten hindras lärjungarne att göra det och det. Jag svarar: låtom oss först få veta, hvad lärjungarne hittills gjort, då de inga feriearbeten haft. Jag tror, att ett på verklig erfarenhet grundadt opartiskt bedömande skall föra till det resultatet, att flertalet af dem gjort ingenting. Det har blifvit en dålig vana hos dem. Men deremot tror jag, att det mesta af hvad en lärjunge i allmänhet kan komma att taga sig för under sommaren skall kunna utföras alldeles lika bra, sedan dessa feriearbeten kommit till stånd, som förut. Han skall få tillfälle att syssla med specialstudier, han skall få tillfälle att göra fotesor, han skall få tillfälle att deltaga i det hvardagliga arbetet o. s. v., naturligtvis inom det omfång, inom hvilket man rimligtvis kan tänka sig, att sådant arbete ålägges eller erbjudes en skolyngling. Likaledes vågar jag påstå, att det, med undantag af Finland, fortfarande icke finnes något land, der lärjungarne äro så privilegierade, om jag så får säga, som hos oss. Nio veckors skilnad uti feriernas längd, veta herrarne hvad det betyder? Jo, det betyder mycket mer än två svenska läsår. I stället för att såsom i andra länder — jag tänker särskildt på Norge och Danmark, som ligga oss närmast — lärjungarne kallas in för att göra sitt ordinarie skolarbete, få våra lärjungar stanna hemma under precis vanliga förhållanden, endast med tillägg af ett måttligt arbete, och icke ens det under hela den tid, som skiljer deras

feriers längd från de andras. Jag tror därför att vi icke behöfva vara ängsliga i detta afseende. De svårigheter att undvika öfveranstängning, som utan tvifvel förefinnas vid våra läroverk, bero på många samverkande faktorer; feriearbetet är beräknadt att åtminstone i någon mån mildra dessa svårigheter.

Jag skall nu be att äfven få yttra något direkt med afseende å utskottets betänkande och förslag. Såsom jag redan nämnt, har utskottet principiellt — efter mitt förmenande — ställt denna fråga på sin rätta plats, och därför är jag upprigtigt tacksam, icke så mycket för min egen som allmänhetens skull, hvilken väl dock bör blifva något lugnare, då den får höra, att en omsorgsfull och opartisk pröfning från utskottets sida har ledt till ett sådant resultat, som här enhälligt från utskottet föreligger. Utskottet har erkänt och sagt, att feriearbetet alldeles icke kan anses strida mot skollagens anda och mening, men att ett sådant feriearbete kan medföra gagn och vara förtjent af erkännande. Utskottet har likaså påpekat, att för långa ferier utan något intellektuellt arbete verkligen kunna medföra beaktansvärda olägenheter. Utskottet har visat, att genom feriearbetet kan åstadkommas en samverkan mellan skola och hem, och att det är egnadt att utveckla lärjungens självverksamhet, att det är egnadt att förekomma olägenheten — och man kan väl säga faran — af alltför tvära öfvergångar mellan fullständig sysslolöshet under de långa ferierna och det allvarsamma arbetet under ett läsår; vidare, att genom dessa feriearbeten en fördelning och utjemning af studiearbetet kunna ega rum samt tillika att, hvad beträffar de för dessa feriearbeten gällande föreskrifter, dessa måste anses vara så affattade, att hvarken ett för stort arbetsmått ålagts lärjungarne, ej heller uppgifternas beskaffenhet kan för dem anses medföra behof af annans hjälp. Jag är för min del mycket belåten med dessa utskottets erkännanden.

Det är således blott och bart i afseende på tillämpningen i enskilda fall, som möjligen någon skiljaktighet förefinnes mellan mig och utskottet. Men utskottet har lika väl som jag förstått, att en allmän lag aldrig kan träffa annat än de allmänna fallen, och att de särskilda måste bedömas hvar för sig, samt att man för dem här måste hänvisa till de enda myndigheter man gerna kan tänka på, nemligen rektor och kollegium. Jag vill emellertid säga några få ord särskildt om utskottets sammanfattning af de punkter, der en ändring eller jemkning af nu gällande bestämmelser synes utskottet böra ega rum.

Utskottet anser, att en begränsad valfrihet i feriearbetet kan medgifvas en lärjunge med mycket tillfredsställande insigter i ett visst läroämne, så att denne icke nödgas använda sin ferietid åt just detta ämne till förfång för ett annat. Herrarne hafva redan hört, hvarför jag anser mig böra hålla så mycket på likartadt feriearbete för alla lärjungar. Men jag vill här lägga till: tro herrarne att en lärjunge, som har mycket tillfredsställande insigter i ett ämne, der feriearbete gifves, vill afstå från att taga kännedom om det feriearbetet? Nej, af ren nyfikenhet vill han pröfva på det, och när han har så tillfredsställande insigter i det ämnet, blir

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

feriearbetet deri för honom så lätt, att det icke medför nämnvärd tidsförlust, och han är dessutom nog angelägen om att fortfarande bibehålla det försteg framför sina kamrater i det ämne, han fått, och han kommer icke att begagna sig af valfriheten.

Sedermera ha vi frågan om mer eller mindre fullständig befrielse i feriearbetet för lärjunge, som behöfver egna hela ferietiden åt vården af försvagad helsa. Jag får härvid erinra, att den punkten kunde ha varit borta, den är så solklar, att derom behöfver icke talas. Rektor är icke allenast berättigad, utan äfven förpligtad att på grund af läkarebetyg bevilja befrielse från arbete åt en dylik lärjunge, och det icke blott under ferierna, utan äfven under pågående läsår.

Komma vi så till sådana lärjungar, som önska »använda sina sommarferier för att på något praktiskt lifsområde pröfva sina anlag med afseende på framtida verksamhet, eller rent af grundlägga denna». Ja, här äro vi inne på ett sådant särskildt fall som kräfver synnerlig uppmärksamhet af rektor och läroverkskollegium. Här finnes nemligen fara för stora missbruk; det kan bli fråga om att införa osanning i hemmen, osanning mellan skola och hem. Sättes det t. ex. i fråga, att hvar och en, som behagar gå ned i sin faders handelsbod och stå der en och annan timme någon dag, skall kunna få en partiel befrielse från feriearbetet, så är detta ett missbruk. Eller om någon uti en maskinverkstad en eller annan timme sysselsätter sig med att fila och svarfva, för att på så sätt vinna befrielse från läsningen, så är detta också exempel på sådant missbruk. Men är det så, att det för en enskild lärjunge i ett enskildt fall är nödvändigt att få egna hela sommarferierna eller hufvudsakligaste delen deraf åt ett sådant praktiskt arbete, då anser jag det ligga inom rektors och kollegii befogenhet att på målsmans framställning bevilja en motsvarande befrielse. Jag vill för att belysa min uppfattning härutinnan omnämna, att jag sjelf under min rektorstid rätt ofta på målsmäns framställning beviljade frihet från undervisningen åt volontärer, hvilka fingo sluta skolan de sista dagarne i april eller i början af maj för att deltaga i åtskilliga möten, som på den tiden fingo fullgöras redan före studentexamen. Jag ansåg mig vara befogad till det, därför att det var, särskildt efter deras uppfattning, för dem viktigt och angeläget. Jag vill tillägga, att följden icke så sällan blef den, att de fingo sitta ett år längre kvar i skolan och derigenom helt och hållet förlorade den fördel, som de så ifrigt eftersträfvat. Och på samma sätt är det öfverallt på detta område: dispens kan beviljas, men hvad som icke kan beviljas eller rättare sagdt åstadkommas, är, att sådane lärjungar vid det nya läsårets början skulle vara lika väl rustade att följa med på den nya kursen, som de skulle hafva varit, om de fullgjort sitt feriearbete. Hvarken läkarebetyg eller målsmans anhållan kunna åstadkomma något sådant.

Sedan komma vi till sista punkten, som utan tvifvel erbjuder de största svårigheterna, och jag erkänner att deri berörda förhållanden kräfde ett långvarigt begrundande. Den gäller sådane lärjungar, som vid vårterminens slut icke kunnat uppflyttas, utan

som för sin flyttning vid följande hösttermins början måste visa, att de förkofrat sig i åtskilliga ämnen. Men först och främst ber jag herrarne erinra sig, att lagens föreskrifter härvidlag sökt att gå så långt till mötes, som tänkbart är, ty på ett tillfredsställande sätt fullgjorda feriearbeten äro icke vilkor för uppflyttning i högre klass, fastän, såsom jag nyss sade, följden blir den, att en lärjunge, som försummat sin ferieläsning, redan första dagen på den nya läseterminen befinner sig efter sina kamrater. Vidare har jag den bestämda förhoppning — ehuru jag icke skall framhålla den i allt för prunkande ordalag — att verkligen dessa qvarsittares antal just genom feriearbetet skall komma att förminska, men endast efter hand, icke ögonblickligen, såsom mängden har begärt och fordrat. Förhållandet är nemligen det, att många lärjungar vid vårterminens slut äro så klena i sina ämnen, att läraren finner, att, om de under nära tre månader gå och göra ingenting, de icke vid nästa termins början kunna följa med sina kamrater, men att, om de hafva någon intellektuel sysselsättning under feriernas lopp, det är möjligt för dem att hålla sig uppe, så att man kan gifva dem flyttning. Vidare komma vi här in på en ytterst ömtålig punkt, och det är frågan om föräldrars och lärjungars uppfattning af hvad som menas med att en lärare vid vårterminens slut förklarar en lärjunge icke vara mogen att följa med i en högre klass. Detta betraktas af föräldrar och lärjungar ofta såsom en obillighet af läraren, ibland kanske rent af som en kitslighet, då det tvärtom är den allra naturligaste sak i verlden. Jag vill i detta sammanhang nämna, att vid rektorsmötet förliden sommar första frågan lydde på följande vis: »Hvilka äro orsakerna dertill att antalet underkände och vilkorligt flyttade lärjungar vid våra läroverk är så stort, och huru skall detta missförhållande kunna undanrödjas eller minska?» Frågan blef föremål för en vidlyftig behandling; men ett par af rektorerna framhöllo härunder, att man icke fick så starkt accentuera detta ordet »missförhållande». Det vore icke så visst, att det vore ett missförhållande, utan det kunde vara en naturlig reaktion mot en för kort skoltid. Det finnes många lärjungar, som vore icke allenast begåfvade, utan äfven begåfvade särskildt för studier, men hvilka icke mognade så fort, som skolordningen påbjöd, och man hade under slika förhållanden blott en önskan att betona, nemligen att både föräldrar och lärjungar bättre skulle förstå, hvilken tjänst lärarne verkligen ville bereda lärjungarne genom att söka hålla dem kvar ett år till i den lägre klassen.

Jag skall nu icke upptaga herrarnes tid längre. Denna fråga har varit otroligt ventilerad; och ser jag saken från den synpunkten, att det är en fråga, som rör föräldrarnes käraste och dyrbaraste egendom, finner jag förhållandet ganska naturligt. Men visserligen måste jag beklaga, att våra lärjungar fått både höra och läsa så mycket sådant, som de aldrig bort få höra och läsa; att det oakadt lag och skola kunnat upprätthålla sin auktoritet, det är våra gossars heder.

*Om upphäf-
vande af
läroverks-
stadgansföre-
skrift om
obligatorisk
ferieläsning.*
(Forts.)

Om upphäf-
vande af
läroverks-
stadgans före-
skrift om
obligatorisk
ferieläsning.
(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Bäckgren: Sedan vi haft äran afhöra en teoretisk framställning om skolväsendet i allmänhet och feriearbetet i synnerhet, beder jag å min sida nu att såsom motionär i ämnet med några ord få skärskåda frågan ur praktisk synpunkt.

Då jag nedskref min motion om afskaffande af feriearbetet, var det under känslan af det pinsamma och ytterst obehagliga intryck, som förordningen om ferieläsningen verkat inom mitt hem. När jag sedan frågat andra, huru de uppfattade denna förordning, har jag fått till svar, att den med ungefär liknande känslor varit af dem mottagen. — Ingen kan väl hellre än föräldrarna önska, att barnen få lära så mycket som möjligt af det, som är godt och nyttigt. Men om detta skall ske med den efterhängsenhet, att barnens helsa och utveckling sättas på spel, att den frihets- och rekreationstid, som skolstadgan uttryckligen tillförsäkrat barnen, skall uppoffras, om det skall uppväcka ledsnad och motvilja hos barnen för studier och dessutom medföra särskilda ekonomiska uppoffringar för föräldrarna, då anser jag det vara en tvingande nödvändighet att vördsammast anhålla, det denna svåra och hårda förordning måtte så fort som möjligt skaffas ur världen, innan den hinner åstadkomma mera ledsamhet än den redan gjort.

När jag förra sommaren tvingades att göra bekantskap med denna förordning om ferieläsning, så genomläste jag Kongl. Maj:ts nådiga stadga för rikets allmänna läroverk för att der möjligen finna några punkter, som kunde gifva ett stöd för denna ferieläsningsförordning, men så vidt jag kan läsa Kongl. Maj:ts nådiga stadga för rikets läroverk, så vidt jag kan läsa och förstå den till bokstaf och till anda och mening, så är denna ferieläsningsförordning alldeles stridande emot skolstadgan.

I § 17 af skolstadgan heter det i andra momentet: »Lärotiden utgör hvarje år 36 veckor och må ej utan Kongl. Maj:ts tillstånd vid något läroverk förkortas. Dagen för terminens början och slut bestämmes efter rektors förslag af eforus. Under den öfriga delen af året vare allmänna ferier, minst tre veckor under och omkring julhelgen och den återstående tiden under sommaren. Dessa ferier må lärjungarne tillbringa, hvar helst målsmän för godt finna; dock bör vistelseorten för rektor tillkännagifvas.» Detta var den andra punkten i § 17. Den tredje punkten i samma paragraf lyder så: »I den allmänna lärotiden inberäknas den ledighet, som vid påskhelgen från och med skärtorsdagen till och med nästföljande onsdag, och likaledes den, som vid pingsthelgen från och med lördagen till och med nästföljande tisdag lemnas lärjungarne.» Här af framgår ju tydligt, att man ej ansett sig hvarken kunna eller böra bestämma läsetiden eller arbetstiden för vare sig lärare eller lärjungar till mer än 36 veckor, och att denna tid är den högsta, som man — förmodligen efter noggrant öfvervägande — tilltrött sig kunna bestämma. Detta framgår ju tydligen af den tredje punktens innehåll, der det stadgas, att ledigheterna vid påsk och pingst skola inräknas i läsetiden. Ledigheterna vid dessa högtider

få således icke med en enda dag förlänga läsåret för lärjungarne, och ännu mindre kan väl då ferieläsningsförordningen, huru välmenande den än må vara — men den är dock godtycklig — få förlänga läsetiden för lärjungarne. Vår skolstadga har lyckligtvis med mycken bestämdhet föreskrifvit lika arbetstid för lärare och lärjungar. Att nu öfverflytta arbetet och skyldigheterna från de ena till de andra och lägga dem just på deras skuldror, som äro svagare och hafva minsta förmågan att bära dem, leder genast till sådant, hvarom vår skolstadga hvarken vill eller får hafva några bestämmelser. Skall arbetstiden förlängas, så må det ske för så väl den ene som den andre, men en så vigtig förändring i skolstadgans innehåll, så nära berörande barnens helse och utveckling samt barnens och föräldrarnes personliga frihet och ekonomi, fordrar en ytterst noggrann undersökning af och kännedom om, huru förhållandena redan nu gestalta sig för den mycket hårdt ansträngda skolungdomen, hvarom beklagligtvis höga vederbörande tyckas sväffa i en olycklig okunnighet.

Att ferieläsningen icke är någon så lätt sak, som man tycker att det ser ut, när man läser bestämmelserna derom på papperet eller som man tänkt sig det på embetsrummet, har man nogsamtt fått erfara vid tillämpningen af föreskrifterna. Jag vill taga ett enda exempel. Till fjerde klassen föreskrifves öfversättning af 15 sidor lättare tysk text, utanläsning af 3 sidor i tredje klassen genomgången tysk text, räkning af 50 tal och skrifning med tysk stil af 20 sidor enligt föreskrift. Detta är nu afsedt för tolfåringar. Vid den åldern är förståndet i allmänhet ännu icke så utveckladt hos barnet, att det sjelfmant uppoffrar den efterlängtade friheten och under sommaren dagligen sitter och hänger näsan öfver boken. Naturen manar vid denna ålder barnet med oemotståndlig magt att söka begagna sig af den frihet och ledighet, som skolstadgan tillförsäkrar barnet, hvars krafter under läsårets 36 veckor blifvit tagna så starkt i anspråk just för de stora läsefordringarnes skull. Att nu söka uppehålla dessa läsefordringar genom att till en del öfverflytta undervisningen från skolan till hemmet och arbetet dermed från lärarne till lärjungarne, synes mig vara att slå in på en både obillig och orättvis väg.

När nu utskottet här föreslagit, att det skulle öfverlemnas åt rektorerna att bestämma, hvilka af lärjungarne, som skola befrias från feriearbetena, och hvilka som icke skola befrias, så vill utskottet dermed lägga en mycket, mycket ömtålig sak i rektorernas händer, en sak, hvarifrån, efter hvad jag föreställer mig, många samvetsgrann rektor helst skulle vilja vara befriad. Befria nu rektorerna från ferieläsningen, så är det ju ingen idé med att den skall finnas till; befria rektorerna deremot icke från feriearbetena, så komma naturligtvis de barn, hvilkas föräldrar äro i så lyckliga omständigheter, att de kunna hålla lärare under sommaren, i flere afseenden i en mycket gynsamare ställning än de barn, hvilkas föräldrar af en eller annan anledning icke äro i tillfälle att hålla egen lärare under sommaren. Under det de förras barn genom att läsa undan en del af sina ämnen under sommaren öka sina

Om upphäfvande af läroverksstudgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

kunskaper, så att de sedermera icke komma att taga lärarnes tid, krafter och arbete så mycket i anspråk, men i alla fall få de vackraste betygen och de bästa platserna i skolan och sålunda blifva skolans lyckobarn, så komma deremot de barn, hvilkas föräldrar icke hafva råd att hålla lärare under sommaren, att blifva tillbakasatta. Det blir, så vidt jag kan förstå, en åtskilnad, hvartill vår skolstadga hittills lyckligtvis icke gifvit anledning genom sina bestämmelser. Att nu redan under skolåldern markera skilnaden mellan rika och fattiga synes mig vara allt annat än lyckligt, tids nog gör sig denna skilnad sedan gällande.

Dessutom medför denna efterhängsna läsning, hvarigenom skolgudomen känner sig icke ega en enda dags frihet, ledsnad och liknöjdhet för studier, den gör barnen tröga, loja och liknöjda, hvilket är allt annat än lyckligt för vare sig lärarne eller föräldrarna eller lärjungarne sjelfva.

När nu utskottet vid behandlingen af frågan har kommit till det resultat, som utskottet har gjort, hvilket utskottet uttalat i slutet på sid. 6, der det heter »att det lagstadgade feriearbetet ofta kan vara den råge, hvilken kommer det mått af ansträngning, som rimligen kan krävas af lärjungarne, att flöda öfver», när, säger jag, utskottet har kommit till ett sådant resultat, så tyckes det mig, som om det naturligaste skulle hafva varit, att utskottet föreslagit hvad jag i min motion begärt, nemligen afskaffandet af feriearbetena. Men utskottet vill ju till en del behålla feriearbetet qvar, och det kan ju vara ett sätt äfven det att låta de stora, de oerhördt stora läsefordringarne fortfarande qvarstå i all sin orimlighet. Men då detta sätt kräver våra 15,000 skolynglingar såsom offer, så vill jag för min del icke vara med derom och nödgas derfor yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Jag ber emellertid att, innan jag slutar, få meddela ett enda af de uttalanden, som kommit mig till del med anledning af min motion. Det är affattadt i brefform och har genom posten kommit mig till handa. Det lyder så:

»Riksdagsmannen

Herr C. G. Bäckgren

Stockholm.

Eder behjertansvärda motion i läroverksfrågan rörande ferieläsningen, som blifvit rent af förhatlig, tackar jag och tusental å landet boende fäder Eder för. Hade vederbörande sig bekant, hvilka kostnader och olägenheter denna föreskrift förorsakat tusental i landsorten boende personer, hade förordningen säkerligen aldrig tillkommit. Jag sjelf, en på landet bosatt tjänsteman, har tvenne söner, för hvilkas inackordering i staden halfva min årslön åtgår, och tillkom nu förra sommaren ett plus till en af skolans lärare af 100 kronor för ferieläsning och ett par »vilkors» reparation och dessutom 2 månaders dagliga returbiljetter för barnen in till staden.

I en trakt af landet, der afståndet till läroverksstaden är längre

än här i orterna, måste barnen kvarstanna i staden hela mellan-terminen till följd af brist på lärarekrafter i hemorten.

Det beklagligaste är dock, att en stor del af barnen anse ferieläsningen rent af som ett straff och mista håg och lust för studierna.

En Eder tacksam
familjefader.»

Detta var nu i afseende på utskottets uttalande i frågan.

Men utlåtandet har äfven en annan mycket betänkelig sida, som jag ber att få påpeka. Läser man igenom § 15 i läroverksstadgan, den paragraf, som föreskrifver ferieläsning, så finner man i 3 mom., att Kongl. Maj:t icke ansett sig kunna eller vilja göra ferieläsningen obligatorisk. Detta moment lyder sålunda:

»3. Vid höstterminens början pröfve vederbörande lärare i den klass eller den afdelning, till hvilken feriearbete gifvits, på hvad sätt lärjungarne utfört det föresatta arbetet, samt afgifve deröfver för hvarje särskildt ämne betyg med ettdera af vitsorden: Tillfredsställande eller Icke tillfredsställande, hvarefter lärjungarnes målsmän underrättas om pröfningens utgång. Och tillkomme det rektor att vidtaga erforderliga åtgärder, på det att denna pröfning må kunna afslutas inom höstterminens tre första veckor.»

Så som stadgandet nu är affattadt gifver det anledning till den allra största tvetydighet. I första hand skall allenast vederbörande målsman underrättas om huru barnen fullgjort feriearbetet, dervid dem skall gifvas vitsordet »tillfredsställande» eller »icke tillfredsställande». Barnen sjelfva få sålunda icke veta, huruvida de på ett nöjaktigt sätt fullgjort arbetet eller icke. Såsom en naturlig följd häraf får ej heller, enligt hvad herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet vid sista rektorsmötet upplyst, ferieläsningen inverka på lärjungarnes flit-, sede- eller kunskapsbetyg. Men naturligt är dock, att åtminstone indirekt måste ferieläsningen utöfva inflytande på lärjungarnes betyg, ty i annat fall måste de blifva orättvist behandlade vid betygssättningen och uppflyttandet från en klass till en annan.

Såsom jag förut sagt, har Kongl. Maj:t icke tilltrött sig ega magt att fastslå ferieläsningen såsom ovilkorligen obligatorisk, men hvad Kongl. Maj:t sålunda icke tilltrött sig, dertill vill nu utskottet gifva Kongl. Maj:t rätt, då utskottet vill fastslå ferieläsningen såsom obligatorisk och lägga i rektors hand att bestämma, hvilka lärjungar som skola fullgöra densamma och hvilka, som skola befrias derifrån — med ett ord, utskottet vill föröka Kongl. Maj:ts administrativa magt. Jag har mig icke bekant, huruvida detta skett medvetet eller omedvetet, men jag har dock velat framhålla det såsom en betänkelig sida af saken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Högstedt från Helsingborg: Äfven jag, herr talman, är en bland de många, hvilka djupt beklaga tillkomsten af Kongl. Maj:ts

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

nådiga kungörelse af den 22 mars 1895. Trots det sakrika anförande vi hört af herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, vill jag i likhet med motionären uttala den innerliga önskan, att den i nämnda kungörelse gifna bestämmelsen angående feriearbeten för läroverkens ungdom måtte så snart som möjligt strykas ut ur stadgan för rikets allmänna läroverk. Denna bestämmelse uppfordrar oss att gent emot densamma göra gällande vår pligt mot våra barn, vår pligt att värna om vår ungdom, att skydda den för hvad vi frukta skall lända densamma till skada för framtiden.

Det har icke kunnat vederläggas, att den länge hörda klagan öfver öfveransträngning i våra skolor är berättigad. Och dock har man nu genom ett lagstadgad feriearbete ökat denna öfveransträngning, der den redan bevisligen finnes, och framkallat den, der den förut icke förmärkts.

Det har från statsrådsbänken refererats till utskottets betänkande. Och jag vill göra detsamma och visa, att äfven utskottet anser, att detta arbete kan medföra öfveransträngning. Å sid. 6 säges det nemligen, att »feriearbetet ofta kan vara den råge, hvilken kommer det mått af ansträngning, som rimligen kan begäras af lärjungarne, att flöda öfver».

Och hafva icke lärjungarne vid våra läroverk mer än tillräckligt att sköta under terminerna, åtminstone gossarne i 5—7 klasserna? Se vi icke, huru de jagas från det ena arbetet till det andra? Tidigt på morgonen börja studierna. Med två timmars lektion börjas arbetet i skolan. Sedan få de komma hem för att äta frukost. Men detta är knappt gjordt, förrän de åter måste tillbaka till lexläsning, gymnastik eller fäktning eller dylikt. Efter 4 eller 5 timmars arbete kommer middagsstunden. Men den kan icke vara lång, ty lärjungarne måste snart tillbaka till skolan för att deltaga antingen i en eftermiddagslektion, eller i undervisning i sång, eller musik, eller teckning eller gymnastik. Och när de så på aftonen återkomma till hemmet, måste de genast taga itu med lexorna till följande dag, hvarmed de ofta äro sysselsatta ett godt stycke ut på natten, ty ju längre de komma i skolan, desto mera måste de taga de sena timmarne i anspråk för sitt arbete. Hvilken tid blir då under terminerna öfrig för hvila? Hvilken tid blir öfrig för hemmet att på lärjungarne utöfva det helsosamma inflytande, som detsamma tillkommer? Hvilken tid skall härtill blifva öfrig, då ungdomen icke ens på helgdagarne är fri från skolarbetet? Man må icke underskatta det nämnda talet om öfveransträngning i skolorna. Ty huru många föräldrar måste icke med bekymmer se, huru deras barn blifva blekare, magrare och svagare, ju längre det lider mot slutet af läsåret. Hittills ha de dock alltid haft den trösten, att ferietiden, den efterlängtrade och välbehöfliga hvilotiden, snart skulle komma, då helsa och krafter skulle återvinnas. Men huru är det nu, sedan förra årets marskungörelse träd i kraft?

Utskottet förmenar, att man icke kan utan vidare afskaffa feriearbetet, då man icke har tillräcklig erfarenhet om detsammes verk-

ningar efter den första tillämpningen af föreskrifterna derom. Men måste vi icke hafva tillräcklig erfarenhet häraf för att önska oss befriade derifrån? Måste icke många lärjungar under förra sommarens ferier läsa så mycket, att dessa ferier icke blefvo annat än en fortsatt lästermin?

Jag vet väl, att dessa feriearbeten äro beräknade att upptaga en tid af 6 å 7 veckor med två timmars dagligt arbete för lärjungarne i de lägre klasserna och tre timmars för de högre klasserna, allt med antagande af medelmåttig begåfning. Denna beräkning har dock visat sig vara allt för låg. Jag vill t. ex. fästa mig vid det arbete som är föreskrifvet klassen 6: 2. Detta utgöres af läsning utaf 200 sidor svensk vitterhet, öfversättning af 100 sidor tysk text samt läsning af 100 sidor af en geografisk lärobok. Den första uppgiften fordrar med antagande af tre timmars daglig arbetstid 20 dagar — om nemligen det genomgångna skall kunna någorlunda ordentligt refereras. Den andra uppgiften fordrar likaledes — med fem sidor om dagen — 20 dagar, och den tredje 15 dagar. Detta utgör, med sex arbetsdagar i veckan, cirka nio veckor. Läger man härtill, att man fordrar insamlandet af växter och ordnandet af samlingen, så kommer feriearbetet att upptaga minst tio veckor, hvilken tid man icke kan anse för högt, utan snarare för lågt tilltagen. Men att taga så stor del af sommarferierna bort från den ledighet, som de äro afsedda att gifva för återhemtande af krafter efter läsarets mödor och för deras stärkande till det kommande årets ansträngningar, detta kan icke vara annat än i hög grad betänkligt. Det kan icke annat än inverka skadligt både i fysiskt och sedligt afseende.

Man har med rätta afstyrkt förslaget att förlänga läsåret, bland annat af det skäl, att en sådan förlängning skulle åstadkomma ökad ekonomisk tunga för föräldrar och målsmän, som äro bosatta utom läroverksstäderna. Men bereder icke denna ferieläsning lika stor ekonomisk tunga för sådana föräldrar och målsmän? Voro vi icke, mine herrar, förra sommaren vittnen till, huru föräldrar, som flyttat ut till landet, måste låta sina barn resa in till staden för att få hjälp med feriearbetet, eller huru de som bodde på landet måste låta barnen flytta in till städerna för samma ändamål?

Det är visserligen sant, att feriearbetena skola förberedas. Och detta skall naturligtvis ske i slutet af vårterminen. Men då finnes ingen tid dertill öfrigt, ty man är då fullt sysselsatt med repetition af årskursen och förberedelser till examen. Man kan på sin höjd gifva några fingervisningar derom.

Hvad är det egentligen som föranledt Kongl. Maj:t att hugna oss med denna förordning? Jo, utskottet säger: att detta arbete »är afsedt att utgöra en integrerande del af lärokursen och att sålunda hålla vissa läroämnen skadeslösa för den tidsförlust, de på ett eller annat sätt lidit vid de nya, samtidigt föreslagna undervisningsplanernas uppgörande». Utskottet förmenar, att af detta skäl kunna feriearbetena icke utan vidare afskaffas. Men samtidigt föreslår utskottet, att en mer eller mindre fullständig befrielse från desamma skall medgifvas lärjungar, som af helsoskäl behöfva

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

hafva ferierna fria, för det andra dem, hvilka ämna under sommarferierna sysselsätta sig med praktiska värf, och slutligen de lärjungar, som vid vårterminens slut icke erhållit flyttning till högre klass. Beräknar man nu, mine herrar, att 20 procent befrias på grund af helsoskäl, 20 procent för att egna sig åt praktisk verksamhet samt 40 procent på grund af underbetyg vid vårterminens slut, så skulle det vara de återstående 20 procent, som skulle »hålla de nyssnämnda ämnena skadeslösa» och för hvilka feriabetet skulle blifva obligatoriskt.

Men är det skäl att bibehålla en lag, som komme att gälla endast en så ringa del af läroverkens ungdom?

Herr ecklesiastikministern yttrade: »Låt gossarne sköta sig sjelfva», och jag instämmer till fullo deri. Låt dem under ferierna sköta sig sjelfva! Låt oss föräldrar och målsmän sjelfva bära ansvaret för, huru dessa ferier användas. Ännu finnas här föräldrar, hvilka af omsorg om sina barn se till, att ferierna användas till det som är nyttigt. Ännu finnas här lärjungar, hvilka af omsorg om sin framtid sjelfmant läsa det, som de anse sig böra inhemta. Ännu finnas här samvetsgranna lärare, hvilka vid vårterminens slut påminna sina lärjungar om, hvori de hafva att under ferierna öfva sig. Låt oss under dessa ferier få så mycket som möjligt rå om våra barn! Den tid kommer snart, då de måste lemna hemmet och träda ut i världen, der vi icke kunna följa dem, der vi icke kunna hafva dem under vår uppsigt, icke vara dem till den hjälp och det stöd, som de så väl behöfva. Derför är det godt, om vi så länge vi hafva dem i hemmen hafva så mycket som möjligt tillfälle att på dem utöfva ett inflytande, som kan vara dem till hjälp i lifvets kamp.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Bäckgrens motion.

Herrar *Svensson* från Karlskrona och *Nyström* instämde häruti.

Herr Höjer yttrade: Herr vice talman, mine herrar! Den kongl. kungörelsen af den 22 mars 1895 synes mig i de bestämmelser, som den innehåller om feriearbete, hvarken hafva varit af behovet påkallad eller af någon allmänt uttalad önskan föranledd; och för min del får jag upprigtigt säga, att denna förordning i de punkter, som nu äro i fråga, har förefallit mig dessutom vara en något våldsamt tillämpning af Kongl. Maj:ts ekonomiska lagstiftningsrätt. Den har alltför omildt, synes det mig, makat åt sidan hvad jag skulle vilja kalla föräldrarnes naturliga rättigheter; den har utsträckt skolans dispositionsrätt öfver lärjungarne till så godt som hela året, och den har alltför mycket förbisett, att i barna-oppfostran ingå andra och enligt min tanke mycket viktigare moment än att befästa och ytterligare utveckla lärjungarnes teoretiska insigter.

Gör man en jemförelse mellan hvad våra gossars ferier voro i forna lyckliga dagar och hvad de nu komma att blifva med anledning af Kongl. Maj:ts nädiga stadga, så tror jag, att en sådan jemförelse

kan gifva både föräldrar och barn anledning till ganska melankoliska betraktelser. *Förut* hade föräldrarna rätt att efter terminens slut ensamma disponera öfver sina söner. De kunde låta dem hemta hvila och vederqvickelse så mycket som det var nödvändigt, om dessa söner under föregående läsår fullgjort sina prestanda och kommit upp i högre klass. De kunde gifva dem tillfälle att, såsom utskottet uttrycker sig, »tillgodogöra sig de nyttiga och lärorika inflytelser, som hemmen och i öfrigt lifvet utanför skolan erbjuda». *Förut* hade lärjungarna rätt att efter sitt eller föräldrarnes goda behag lefva sitt angenäma friluftslif och sköta, med eller utan råd af lärarne, icke tråkiga lexor utan fria studier i de ämnen, för hvilka de mest hade intresse. Sjelf har jag från mina gymnasistår det allra angenämaste minne både af mitt dagdrifvarlif och af de af mig ifrigt bedrifna fria studierna under ferierna; och jag kan icke eriura mig att jag någonsin reflekterade deröfver, att, såsom utskottet säger i sitt betänkande, »det är en olägenhet ur hygienisk synpunkt förenad med för tvära öfvergångar från fullständig hvila till full verksamhet».

Nu torde förhållandet blifva helt annat. *Nu* kommer skolan till föräldrarna och säger: »Varen så goda och maken åt er! I hafven i förhållande till edra barn det andra eller tredje rummet, skolan bör vara i orubbad besittning af det första.» Och skolan kommer till lärjungarna och inskränker tiden för deras nödvändiga hvila och deras praktiska sysselsättningar under ferierna samt låter dessa ferier ingenting annat blifva än en fortsättning af terminernas lexor och terminernas tvång. Framför allt torde det vara alldeles visst, att åtminstone för gymnasiststadiet det blir slut på de fria studier, som man *förut* hade tid att bedrifva; det blir slut dermed, åtminstone om lärjungarna skola hafva nödvändig hvila efter föregående års arbete och om, såsom jag förmodar meningen är, de skola kunna fullt tillegna sig de feriepensa, som skolan dem föresätter.

Och, mine herrar, dessa pensa äro visst icke obetydliga, allra minst på gymnasiststadiet. Jag skall be att få anföra ett bevis derpå, taget från sjunde klassen. Under pojkarne sista år vid läroverket, då de genomgått klass 7:1, hvilken enligt den allmänna erfarenheten är den för pojkarne mest ansträngande, så hafva de under den sista sommaren af sin skoltid, strax innan de skola taga i tu med förberedelserna till studentexamen, att roa sig på A-linien med öfversättning af fyrtio sidor latinsk text, vidare en öfversättning af femhundra vers i Homerus, vidare repetition af gamla historien och slutligen repetition af hela Europas geografi. Å linien B hafva de samma uppgifter, med den skillnad, att kursen i grekiska är ersatt med skriftlig behandling af tjugu algebraiska uppgifter. Jag vill icke yttra mig om öfriga ämnen; men att denna feriekurs i historia och geografi, i hvilka ämnen jag tror mig någorlunda kompetent att fälla dom, är aldeles orimlig, det vågar jag påstå. Och dessutom hvilket deliciöst sommarnöje för våra pojkar att läsa gamla tidens historia och Europas geografi ur mer eller mindre tråkiga läroböcker!

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Man skulle kunna våga en gissning, huru den ifrågavarande kongl. förordningen uppkommit i de bestämmelser, hvarom nu är fråga. Regeringen har skickat ut flere eller färre unga eller gamla skolmän såsom emissarier till Tyskland, det enda mönsterland, som gifvit impuls åt vår skollagstiftning under de sista åren. Dessa herrar hafva kommit tillbaka till fäderneslandet och — jag vet det bestämdt — i många fall förkunnat för vederbörande, att det är alldeles på tok städt med elementarbildningen här hemma. Den nyblifne tyska studenten kan, hafva de sagt, mycket mera latin och grekiska och matematik än den svenske. Det gäller att »höja bildningsnivån» för våra lärjungar, alldeles som om bildningsnivån höjes uteslutande derigenom, att vi fylla hufvudena på våra gymnasier med några hundra- eller tusental latinska, franska och grekiska glosor mer, att vi låta dem lösa ytterligare några tiotal matematiska problem eller slutligen stoppa i dem en ökad mängd historiska och geografiska fakta, som de lära sig i dag men åtta dagar efteråt hinna glömma! Då man nu skulle höja bildningsnivån — och att döma af herr statsrådet och chefens för eklestistikdepartementet sista anförande synes han dela den uppfattningen, att man bör bringa förhållandena här hemma au niveau med förhållandena der ute — så hade man att välja mellan två vägar: antingen att öka terminerna, hvilket man försökt 1890 och 1892 och misslyckades — eller också att dekretera, såsom man nu gjort, en obligatorisk ferieläsning med bestämda kurser. Att tankegången var sådan, framgår dels deraf, att ferieuppgifterna äro desamma för alla lärjungar — i parentes sagdt ett högst besynnerligt sätt att låta individualiteten hos lärjungarna komma till sin rätt — dels deraf, att feriekurserna faktiskt ingå såsom en integrerande del i de olika klasskurserna.

Den högt ärade chefen för eklestistikdepartementet yttrade nyss, att stadgan om ferieläsningen ville åstadkomma en utjemning och fördelning af arbetet och derigenom finna ett sätt att förekomma öfveranstängning. Det kan nu möjligtvis ske på de nedre och mellersta stadierna, men det synes mig vara absolut omöjligt att vinna detta mål genom det feriearbete, som är gymnasiststadiet ålagdt. Ty det är väl att märka, mine herrar, att kurserna blifvit ökade. I sjunde klassen fordras t. ex. i latin och grekiska för det första samma kurs, som det fordrades enligt 1878 års förordning, men dessutom det feriearbete, som genom marsförordningen 1895 är stadgadt. När man på detta sätt ökat kurserna i de olika ämnena, så synes det blifva mycket svårt att, såsom herr statsrådet ville, åstadkomma en utjemning och fördelning af arbetet under hela läsåret. Dermed är också enligt min tanke besvarad den frågan, huruvida på gymnasiststadiet ferieläsningen skall kunna förekomma den öfveranstängning, som faktiskt existerar med afseende på alla *flitiga* pojkar inom de högre klasserna vid våra läroverk. Det finnes dock Gud ske lof ännu lata pojkar och slappa lärare i detta land, och vore det icke så, skulle det icke dröja länge, innan öfveranstängningen vore öfverallt tydligen bevisad.

Slutligen, mine herrar, synes det mig vara alldeles gifvet, att

man vid stadgans tillämpning skall komma till högst besynnerliga konsekvenser och orimligheter just med afseende på de skolans alumner, som herr statsrådet sjelf nyss talade om, nemligen de icke direkt sjuka, men sjukliga lärjungarna, vidare de lärjungar, som om somrarne förbereda sig till sitt blifvande lefnadskall, t. ex. volontärerna, samt slutligen den stora kategori af lärjungar, som tydligen förorsakade herr ecklesiastikministern ett visst obehag, nemligen de fyrtio procenten nedkuggade. Huru ställer det sig för dem med afseende på feriearbetet? Skola de dispensereras eller skola de icke dispensereras? Skola de dispensereras, så synes icke mycket för dem vara vunnet. Ty feriekurserna ingå ju i klasskurserna, och de skola därför också tagas igen en annan gång, således under kommande läsår. Dispenserars de icke, så är öfveranstängningen under och i följd af feriearbetet alldeles oundviklig.

Hvad nu den mycket omtalade *obligatoriska* ferieläsningen beträffar, så skall jag, upprigtigt sagdt, vara med om den, under förutsättning att den inskränker sig till de fem nedre klasserna vid de allmänna läroverken, och under förutsättning att de vilkor uppfyllas, som utskottet talar om på sid. 4 i sitt betänkande. Men jag är af skäl, som torde framgå af hvad jag redan anført, alldeles principiellt emot lagstadgadt feriearbete på gymnasialstadiet, och detta af flera skäl, men framför allt därför att jag anser, om det så skulle vara mitt sista ord, att det kommer att totalt slå i hjel de fria studierna, dessa fria studier, som låta individualiteten utveckla sig och på hvilkas nytta jag sjelf i mina ynglingaår haft de allra tydligaste bevis.

Om det vällofliga utskottets hemställan kan jag naturligtvis icke vara med. Jag kan icke vara med om utskottets motivering redan af det skäl, att dess början synes stå i strid mot slutet af densamma. Utskottet säger i denna sin motivering, »att, då läroverkens feriearbeten, på sätt visadt blifvit, stå i nära nog oskiljaktigt samband med gällande undervisningsplaner, det å ena sidan visserligen icke bör ifrågakomma att oberoende af dessas ändring hos Kongl. Maj:t anhålla om det omedelbara och fullständiga afskaffandet af nämnda feriearbete, allra helst som tillräcklig erfarenhet om dess verkningar icke kunnat vinnas redan vid första tillämpningen af föreskrifterna derom».

Således: utskottet vill å ena sidan alldeles icke veta af något afskaffande af det nu lagstadgade feriearbetet; men å andra sidan finner utskottet, att man bör vidtaga ändring af nu gällande föreskrifter angående feriearbetet genom att i en mängd fall derifrån medgifva dispens. Utskottet detaljerar ganska noggrant, i hvilka fall en dylik dispens bör ifrågasättas, men dessa fall blifva så många, mine herrar, att följderna blir, såsom en af rektorerna i Stockholm sade mig vid ett samtal jag hade med honom under gårdagen, en sönderbrytning, en *total* sönderbrytning af hela det lagstadgade feriearbetet. Hvad slutligen klämman beträffar, är den så platonisk och så onödig, att jag icke vill offra två ord på densamma. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har ju nyss sagt oss, att den befogenhet, som utskottet i sin hem-

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

ställan vill att rektor skall erhålla, i sjelfva verket redan är honom gifven. Och i Pedagogisk tidskrift finnes en ganska fullständig redogörelse för hvad som förekom vid rektorsmötet härstädes år 1895, af hvilken herrarne kunna se, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan i somras i denna sak uttalat ungefär samma mening, som han nyss yttrade från statsrådsbänken.

Jag anser således, att ett yrkande af bifall till utskottets hemställan skulle vara detsamma som att »kosta krut på döda hökar»; och jag skall därför, ehuru jag principiellt kan vara med om ferieläsning under vissa vilkor för de fem lägre klasserna, i afvaktan på ett nytt ordnande af denna ferieläsning, be att få yrka bifall till herr Bäckgrens motion.

Häruti instämde herr *Kardell*.

Vidare anförde:

Herr Darin: Kammaren liksom utskottet böra vara herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tacksamma för den belysning han gifvit åt sjelfva grunderna för feriearbetets tillkomst och syftet med detta arbete. I hvarje fall bör jag vara tacksam, som derigenom fritagits från att närmare belysa dessa förhållanden.

Herr statsrådet har erinrat om, att det icke kommer en på oss i vårt lilla land att bestämma den bildningsnivå, vid hvilken vi måste hålla oss uppe, i fall vi vilja fortfarande stå i jembredd med andra nationer på det lärda området. Herr statsrådet har likaledes erinrat, att läsåret vid våra läroverk sedan lång tid tillbaka har en så begränsad omfattning, att svårighet uppstår att inom denna korta tid inpassa det arbete, som af lärjungarne måste krävas för att vi skola kunna hålla oss uppe vid den berörda bildningsnivån. Herr statsrådet har likaledes erinrat, att olika utvägar anvisats för att jemka och mildra den ansträngning, som blir nödvändig för arbetets utförande. Det har sålunda ifrågasatts att utsträcka läsåret, och det har senare stadgats att i dess ställe förlägga en del af arbetet till sommarferierna. Herr statsrådet har i detta sammanhang rigtat en fråga till utskottet med afseende å frågan om läsårets förlängning. Utskottet har tagit sig anledning att här inlägga en gensaga mot genomförande af ett förslag i detta syfte. Herr statsrådet har nu frågat, hvilka skäl utskottet anser det finnas, hvarför i vårt land ferierna böra vara längre än uti våra grannländer. Jag skall tillåta mig att icke afgifva något direkt svar på denna fråga, emedan utskottet icke har haft anledning att härom yttra sig. Utskottet har utgått från detta faktum, att läsåret hos oss är kortare än hos våra grannfolk och obestriddigen ganska kort i och för sig, och utskottet har ansett, att det icke kan vara önskvärdt, att det förlänges, af de skäl, som i utskotts- betänkandet finnas angifna. Dessa skäl skulle vara, att utskottet anser, att det såväl i hygieniskt afseende som med afseende på deras uppfostran skulle verka mycket ogynnsamt för lärjungarne att en längre tid än nu är fallet hållas qvar på skolbänkarne. Utskottet

har vidare menat, att i ekonomiskt hänseende det skulle ställa sig mycket ofördelaktigt, särskildt för de föräldrar och målsmän, hvilka hafva sina bostäder utanför läroverksstäderna, att bekosta sina skyddslingars vistelse längre tid på dessa orter. Derjemte har utskottet ansett, att det arbete, som man nu utflyttat på ferierna, hvilken utflyttning så mycket klandras, skulle på ett fördelaktigt sätt utjemna och mildra den ansträngning, som eljest skulle krävas under läsåret, samt derjemte bilda en lämplig öfvergång från fullständig hvila till full verksamhet under läsåret. Dermed tror jag mig hafva i viss mån besvarat den fråga, som herr statsrådet ställt till utskottet.

Herr statsrådet framhåller äfven, såsom också af utskotts-betänkandet framgår, att i principiellt hänseende Kongl. Maj:t och utskottet befinna sig på samma ståndpunkt. Utskottet har alldeles icke kunnat finna, att ett feriearbete i allmänhet skulle kunna verka ogynnsamt, utan tvärtom, att det i nyss angifna hänseenden och såsom möjliggörande ett undvikande af läsårets förlängning innebär en fördel, så att föräldrar och målsmän skulle hafva anledning att med tillfredsställelse se den gjorda anordningen. Emellertid har utskottet dock funnit anledning att i viss mån fästa afseende vid hvad motionären hemställt. Utskottet har icke kunnat tillstyrka bifall till motionen på de grunder, som utskottet på flera ställen framhållit och som torde vara för hvar man lättfattliga. Det är nemligen visadt och framgår af den utredning, som ligger till grund för det förslag rörande feriearbetet, som sedan blifvit upphöjdt till lag, att man ville lindra arbetet under läseterminerna genom att förlägga en del af detta arbete på ferierna. Man har kunnat vid vissa läroämnens inpassande i läsplanerna minska timantalet, med hänsyn dertill att en ersättning åt dessa läroämnen kunde beredas under ferierna. Skulle man nu utan vidare upphäfva denna paragraf i läroverksstadgan, den 15:de, med bibehållande af nu gällande läsplaner — hvad skulle då inträffa? Jo, då skulle den bedröfliga verkan deraf framgå, att sådana läroämnen, som denna kammare säkerligen allra minst skulle vilja på något sätt komma på lifvet, sådana läroämnen som de lefvande språken och matematiken, komme att i högst väsentlig mån blifva derpå lidande. Utskottet har därför vågat påstå, att det icke bör rimligtvis ifrågasättas att begära denna paragrafs upphäfvande, förrän man samtidigt kan förvänta sig en ändring af läsplanerna.

Vidare har utskottet anfört med afseende å hvad motionären åberopat till stöd för sin framställning, att erfarenheten af detta feriearbets verkningar ännu är alldeles för kort, för att man skall kunna bilda sig ett verkligt objektiva omdöme derom. Ja, man kan säga, att det finnes ingen samlad erfarenhet alls; ty arbetet har, som herrarne veta, afsett det nu löpande läsåret. Således finnes icke i läroverkens årsredogörelser eller i någon annan form någon redogörelse för arbetets verkningar vid olika läroverk. Man har om denna sak ingen annan kunnedom än den, som ecklesiastikdepartementets inspektör af läroverken har kunnat inhemta genom sina besök vid vissa läroverk under det nu löpande läsåret. Ut-

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

skottet kunde således icke ett enda ögonblick tänka på att tillstyrka skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af § 15 i läroverksstadgan; utskottet kände sig fastmer frestadt att bestämma sig för rent afstyrkande af motionen på dessa grunder. Men emellertid hade utskottet sig bekant och fick nogsam erfarenhet för öfrigt om, att på vissa håll en misstämning framkallats af de gifna bestämmelserna, och utskottet var lika villigt som skyldigt att fästa allt *tillbörligt* afseende vid yttringar af detta missnöje. Frukten af denna benägenhet blef den hemställan, som föreligger i utskottets betänkande.

Mot denna hemställan har herr statsrådet gjort några erinringar. Beträffande hvad som innehålles i punkten 1) på sid. 7 och som afser en *begränsad valfrihet*, har herr statsrådet anført, att en ändring i det syfte, som utskottets utlåtande afser, icke skulle vara af någon större betydelse, emedan mycket sällan önskan om en sådan valfrihets tillämpning skulle från lärjungarnes sida framställas. Jag tror icke, att det är alldeles rätt att antaga detta. Om, för att gifva ett exempel, det i en klass finnes en lärjunge, som är bedömd med högsta vitsord i, låtom oss säga, ett lefvande språk, franska språket t. ex., huru ställer det sig för honom? Honom åligger med afseende å den flyttning han erhållit till följande klass att utföra ett feriearbete i detta samma språk. Han har goda kunskaper äfven i engelska språket, men icke lika goda. Han vill hellre använda sina sommarferier för att förkofra sig i det senare. Det synes då vara mycket rimligt att denne lärjunge, som står alldeles utom täflan med sina kamrater i det ena språket, skulle blifva fritagen från att utföra feriearbete i detta språk och i stället medgifvas rättighet att utföra arbete i ett annat språk och beträffande detta arbete blifva pröfvad. Således tror jag icke, att hemställan i denna del är betydelselös. Skulle sådana önskingar sällan framträda, nå ja, dess färre skulle då undantagen från de gifna bestämmelserna blifva, och det kunde ej vara annat än helsosamt med afseende på den enhet, som är önskelig i afseende på en anordning af detta slag.

I punkten 2) mom. a) uttalar utskottet den mening, att *mer eller mindre fullständig befrielse* skulle kunna tillerkännas lärjunge, som behöfver ferietiden för vården af försvagad helsa. Ja, den saken är, säger herr statsrådet, alldeles själfklar; och herr statsrådet säger, att det utan tvifvel redan tillkommer rektor att medgifva befrielse i sådant fall. Jag tror gerna, att rektor har denna befogenhet; men jag tror att det vore för rektorerna behagligare, om stadgan gafve tydlig anvisning i detta hänseende.

I mom. b) är fråga om sådan lärjunge, som behöfver pröfva sina anlag med afseende å blifvande lifsverksamhet eller kanske rent af grundlägga en sådan. För min del anser jag, att en milndring af bestämmelserna i detta syfte har en mycket stor betydelse. Jag vill endast omtala det förhållandet, att det kan vara en yngling, som önskar egna sig åt ingenjörsverksamhet och därför efter aflagd mogenhetsexamen skall genomgå tekniska högskolan. Men der ser man med mycket välbehag, att en lärjunge förut någon

tid sysslat med praktisk verksamhet af lämplig beskaffenhet. I ett annat fall kan en yngling känna en synnerlig lust att få egna sig t. ex. åt sjömansyrket, men hans föräldrar äro kanske icke öfvertygade om, att detta är det mest önskvärda. I alla fall vilja de, att han skall försöka sig, och han får då begagna sommarferierna för att göra en tur till sjös, kanske för att bli för alltid kurerad från lusten att egna sig åt yrket, eller kanske ock för att få sin håg ytterligare stadgad.

Det kan tänkas många sådana fall, der det kan vara mycket nyttigt för en yngling att fullständigt kunna disponera sin sommarferietid.

Nu har herr statsrådet uttalat en farhåga för att till någon del missbruk skulle kunna uppstå. Ja, den, som öfvat lärareverksamhet så länge som jag, vet alltför väl, att omständigheterna ofta äro sådana, att missbruk kunna befaras. Stundom, till och med ganska ofta, inträffar, att föräldrar af föga välbetänkt klemighet understödja sina barn i deras bemödanden att göra arbetet så lätt och obetydligt som möjligt.

Återstår ändtligen hvad utskottet anført i punkt c), hvilket utan tvifvel eger mycket stor betydelse. Det måste medgifvas, att det är ett sorgligt faktum, att icke mindre än 40 proc. af läroverkens lärjungar icke i rätt tid vinna flyttning till högre klass. Det är visserligen utredt, huruledes en god del af dessa lärjungar ha sig själfva eller en omild natur att skylla för att de icke lyckas, och hvad dem angår, ha läroverken icke någon bot för deras svaghet i allmänhet. Men det återstår i alla fall en ganska god procent lärjungar, ända till 20 proc., om hvilka man måste säga, att de med flit egna sig åt sitt arbete, och dessutom hafva en begåfning, som måste anses medelmåttig, men ändock uppstår för dem någon brist, som gör, att de icke kunna vinna flyttning till högre klass.

Denna omständighet har utskottet ansett för ett tungt vägande skäl att medgifva lindring i feriearbetet. Tänker man sig, att en lärjunge skall utföra 3 feriearbeten, men derjemte förkofra sig i ämnen, som icke afses med dessa feriearbeten, bör det icke välla så synnerligen stora praktiska svårigheter att bevilja eftergift med afseende å något af de honom annars åliggande feriearbetena, för att han på det sättet skall kunna komma vidare.

Häremot kan anmärkas, och har från mer än en talare redan anmärkts, att om befrielse från vissa feriearbeten skulle medgifvas, skulle detta föranleda en inkonsequens, ty dessa feriepena inräknas ju i lärokurserna, och om de således icke genomginges, skulle för lärjungen uppstå en brist, som kunde välla honom olägenhet vid fortsättningen. Det är alldeles sant, men denna brist får han bära på egen risk. Kan han utfylla den under det följande läsåret, då är det godt, och han kan fortsätta sin väg genom läroverket; kan han det icke, återstår honom en svårighet, men han har i alla fall haft hvad jag vill kalla en nådetid.

Om jag sedan med några ord skulle vända mig till motionären, så kan jag icke annat än beklaga, att han funnit så liten tillfredsställelse med utskottets hemställan. Utskottet trodde sig emel-

Om upphärfande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

lertid hafva i högst väsentlig mån tillmötesgått motionären. Om man ser efter, skall det visa sig, att utskottet icke allenast måste anses ha uppfyllt alla förväntningar, som i sak af motionären uttalats, utan äfven andra, som motionären icke uttalat. Hvad har nemligen motionären haft att anföra beträffande olägenheterna af feriearbetena? Han har sagt, att det skulle innebära en våda för lärjungarnes helsa, och i det afseendet har utskottet hemställt, att befrielse från feriearbetena skulle medgifvas lärjungarne; och dermed borde motionären vara nöjd.

Motionären har vidare sagt, att detta feriearbete bereder föräldrar och målsmän en ekonomisk tunga, derigenom att enskilda lärare måste anskaffas under ferierna. I det afseendet har utskottet åtminstone försökt påvisa, att det alldeles icke är de gifna bestämmelserna, som bära skulden därför, utan möjligen i vissa fall en mindre tillfredsställande tillämpning af dem. Men Kongl. Maj:t och andra vederbörande lära nog icke försumma att tillse, det rättelse sker i de fall, der missförhållanden i detta afseende uppstått.

I båda dessa afseenden har således utskottet fullständigt tillmötesgått motionären.

Hvad den tredje anmärkningen angår, som är af mera formel beskaffenhet än reel, nemligen att stadgandet om feriearbetena skulle innebära en motsägelse mot innehållet i 17 § mom. 2 läroverksstadgan, som talar om ferier, så har utskottet alldeles icke kunnat tillerkänna detta yttrande någon som helst betydelse, ty tydligt är, att när läroverksstadgan talar om ferier, menas dermed blott den tid, då lärjungarne icke äro skyldiga att i läroverksstaden uppehålla sig. Men läroverksstadgan har tydligen ingenstädes gifvit någon föreskrift beträffande lärjungarnes fritagande ifrån allt arbete under ferietiden. Utskottet har sig bekant, att föräldrar i många fall varit mycket tacksamma för att få en ledning och hjälp vid ordnandet af sysselsättningen åt barnen under ferierna. Ty det torde icke kunna bestridas, att mycken god tid på ett för föräldrarna föga hugnesamt sätt af många lärjungar rent af förspilles.

Motionären började sitt anförande med att säga, att stadgandet om feriearbetena framkallat ett pinsamt intryck, och den, som läst motionen, har säkert öfver allt deri funnit uttryck för dessa pinsamma intryck hos motionären.

Men utskottet tror sig veta, att detta missnöje hos allmänheten snarare förefans före stadgandets utförande och tillämpning än derefter. Utskottet har sig äfven bekant många fall, då man rent af omvänt sig från den ena meningen om feriearbetet till den andra; och der man förut varit ganska missnöjd, är man numera ganska tillfredsstäld. Jag känner läroverk, der icke den ringaste klagan förnummits mot feriearbetet vare sig från föräldrarnes eller lärjungarnes sida.

Beträffande nu det af utskottet föreslagna medlet för sakens ordnande, eller att rektorerna skulle ha befogenhet att medge dispens efter vederbörande lärares hörande, har motionären förmenat, att det i många fall blefve för rektorerna besvärande. Jag tror

dock, att rektorerna med nöje skola underkasta sig det besvär och kanske i vissa fall det obehag, som den föreslagna anordningen för dem skulle medföra.

Vidare har motionären fäst sig vid ett uttryck, som förefinnes i utskottets betänkande, och samma uttryck har ock framhållits utaf en annan talare, nemligen af en representant på helsingborgsbänken. Utskottet har uttalat den meningen, att möjligen detta feriearbete blefve i åtskilliga fall »den råge, hvilken kommer det mått af ansträngning, som rimligen kan krävas af lärjungarne, att flöda öfver». Men i sådana fall är noga att beakta, att anledningen icke ligger hos feriearbetet, utan hos läseplanerna. Jag tror nemligen, att man har goda skäl att påstå, att de för läroverken gällande läseplanerna, särskildt efter de i fjol fastställda förändringarna, äro af beskaffenhet att kräva en högst betydlig ansträngning af ungdomen. I det afseendet har motionärens uttalande mina sympatier. Jag tror visserligen icke, att feriearbetena ensamma, men dessa i förening med arbetet under läseterminerna ofta skulle kunna komma att innebära en öfveransträngning, och jag tror till och med, att terminsarbetet utan feriearbetet skulle kunna innebära en dylik fara. Men utskottet har sagt, att det snart skall få anledning att yttra sig om denna sak i ett annat sammanhang.

Motionären har vidare anfört, att det stadgade arbetet icke skulle blifva obligatoriskt, såsom ursprungligen var afsedt, emedan man icke stadgat någon påföljd för ett mer eller mindre otillfredsställande utförande deraf. Hvad den saken angår så innebär ju ett försummande af arbetet i sig sjelf en alldeles påtaglig påföljd, ty det kan icke undvikas, att lärjungen i sådant fall kommer att erhålla ett minskadt kunskapsmått och till följd deraf kommer att lida olägenhet, hvarför jag tror, att arbetet skall kännas såsom obligatoriskt.

Vidare har motionären uttalat någonting, som synes egendomligt nog, nemligen att lärjungarne icke få kännedom om resultatet af sitt arbete. Jag förstår icke, hvad motionären menar med det. Visserligen är det stadgadt, att målsmännen skola sättas i tillfälle att få kännedom om arbetets resultat, och detta kan ju vara nödigt, men icke är det behöfligt, att läroverksstadgan meddelar särskild föreskrift derom, att lärjungarne skola få kännedom om resultatet af arbetet.

Jag skall nu med mycket få ord vända mig till den ärade representanten från Helsingborg, icke för att bemöta hvad han anförde, efter som detta icke är möjligt i allmänhet taget, ty hvad å hans sida förebragtes var till största delen icke annat än känsloutbrott, som tydligtvis icke kunna på något sätt besvaras, men måhända kunna göra verkan, ehuru, som jag tror, af öfvergående beskaffenhet. Vid närmare pröfning torde man finna, att det behöfves skäl, icke deklamationer för att meddela öfvertygelse i en viss sak.

Emellertid anförde samma talare en omständighet af saklig betydelse. Han ansåg, att de föreskrifna feriearbetena icke skulle kunna utföras på den afsedda tiden, hvilken, såsom han riktigt

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

angaf, är beräknad till högst 6 à 7 veckor med 2 à 3 timmars dagligt arbete. Jag tror, att han häri misstagit sig och att, om stadgans föreskrifter rätt tillämpas, feriearbetet bör kunna utföras på den beräknade tiden.

Till sist skall jag bedja att med ett par ord få bemöta ett yttrande af en ledamot på stockholmsbänken. Han förmenade och fäste synnerligen vikt vid, att Kongl. Maj:t genom utfärdandet af kungörelsen om feriearbetet hade i allt för stor utsträckning begagnat sig af sin ekonomiska lagstiftningsrätt. Jag undrar, om förståndiga föräldrar se saken från den sidan. Jag tror, att föräldrar med omdöme inse, att Kongl. Maj:t utfärdat stadgan af omtanke för barnens uppfostran och i tydlig afsigt att få det arbete, som därför kräfvades, någorlunda jemnt fördeladt. Att barnens målsmän dervid skulle finna, att Kongl. Maj:t förnärligt någons rätt, har jag svårt att förstå.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till hvad jag nu anfört och vill endast med afseende på utskottets motivering erinra om, att det måste i och för sig, på grund af det sammanhang, feriearbetet eger med läseplanerna för öfrigt, anses såsom en orimlighet att ifrågasätta upphäfvandet af föreskrifterna om detsamma. En sådan åtgärd skulle verkligen blifva en stor öfverraskning för många, därför att vissa läroämnen, i hvilka man beräknat, att lärjungarne under ferierna skola förkofra sig, derigenom blefve i väsentlig mån lidande.

Härmed, herr talman, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Wallis: Som flertalet af kammarens ledamöter kunnat finna, hafva i de flesta anföranden, som i frågan hållits, den hygieniska betänkligheten mot ferieläsningen kommit till heders. Det är gifvet, att den obligatoriska ferieläsningen äfven hos den svenska läkarecorpsen kommit att väcka stor uppmärksamhet. Då ett känt faktum är, att ett stort antal läkare hysa den utan tvifvel berättigade åsigten, att skolarbetet redan nu i ett mycket stort antal fall pålägger den uppväxande ungdomen, med hänsyn till den kroppsliga helsan, allt för stora och betungande bördor, ligger den tanken ju nära till hands, att dessa bördor genom det pålagda feriearbetet än ytterligare kunna komma att ökas och i följd deraf ungdomens helsotillstånd försämras. Läkarnes intresse för denna fråga tog sig, såsom kanske åtskilliga af kammarens ledamöter känna till, uttryck deri, att, så snart komiténs förslag till ferieläsning såg dagen, svenska läkaresällskapet anslog åtskilliga af sina sammankomster till att debattera ferieläsningens eventuella inverkan på skolungdomens helsotillstånd; och jag kan försäkra herrarne, att frågan bland läkarne väckte lika stort intresse, som den här väckt bland kammarens ledamöter. De voro lika talträngda, som vi i dag äro, ty diskussionerna om denna fråga varade en 3 à 4 timmar hvarje gång. Resultatet blef, kan man tycka, ganska ringa, då man lät diskussionen utgöra svar på den uppställda frågan: huruvida ferieläsningen skulle ur hygienisk synpunkt vara att rekom-

mendera eller icke. De egentliga skälen, hvarför resultatet blef så negativt, voro uppenbarligen, att man ansåg — hvilket också ingen människa kan förneka — 1:o) att ferieläsning kan så anordnas, att den i själfva verket icke behöfver skada ungdomens helsa, och 2:o) att, då man icke hade någon erfarenhet om, huru den tilltänkta ferieläsningen i praktiken skulle ställa sig, det vore för hastigt att i förväg uttala sig om de hygieniska olägenheterna deraf. Men om man studerar de debatter, som i frågan inom läkarsällskapet förts, finner man dock, att ett mycket stort antal i hög grad talande skäl anförts för den åsigten, som också förfäktades af sällskapets mest betydande målsmän på skolhygiens område, att redan nu mycket allvarsamma anmärkningar förefinnas mot ferieläsningen. Då dessa redan blifvit omtalade, skall jag endast mycket hastigt skissera dem.

Den första anmärkningen gälde naturligtvis alla de många ynglingar, som vid vårterminens slut fått underbetyg och som, för att få flytta till högre klass, under sommarferierna måste betungas med läsning. Det är gifvet, att, när dessa lärjungar genom den obligatoriska ferieläsningen ytterligare fått sig en ny tunga pålagd, fara förefinnas för, att de skola blifva öfveransträngda. Då nu härtill kommer, att många af dessa äfven höra till de kroppsligt svagare alumnerna, är det klart, att faran för öfveransträngning blifver än större.

Vidare anmärktes, att, ehuru icke någon stor hygienisk våda kunde ligga deri, att gossar af vanlig helsa, sedan de fått hvila sig under halfva sommarferierna, under återstående tiden, när de vore i de lägre klasserna, använde två och i de högre tre timmar om dagen till lexläsningens arbete, detta arbete dock för ett stort antal som i afseende på de fysiska krafterna vore under medelmåttan, kunde vara betungande. Dessa behöfva visserligen icke vara verkligt sjuka, men de kunna dock vara så klena, att de behöfva en fullständig frihet från sommararbete.

Ytterligare anmärktes äfven, att, om barnen under sommarferierna finge sig förelagdt ett arbete, riskerade man, att resultatet skulle blifva, att de uppsköte allt till sista stund, och i stället för att derpå använda de sista 6 à 7 veckorna, komme de att använda de sista två à tre veckorna. Arbetet blefve då icke jemnt fördeladt, utan det blefve under de sista veckorna ett verkligt ansträngande arbete, fullt jemförligt med skolarbetet, och i sådant fall minskade man faktiskt sommarferierna med ett motsvarande antal veckor.

Slutligen anmärktes, äfven från hygienisk synpunkt, det bristfälliga deri, att i förslaget icke fästes tillbörligt afseende vid valfrihet af ämnena. Ty det vore alldeles påtagligt, att, om valfrihet egde rum, så att lärjungarne finge taga det arbete, som behagade dem, de skulle utföra arbetet med glädje, under det att, såsom ferieläsningen nu är bestämd, den endast utgör en fortsättning af skolläsningen och därför blifver betungande. Den förnämste fackmannen på skolhygiens område i vårt land, professor Key, resumerade också till följd af alla dessa betänkligheter sin åsigt om

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

ferieläsningen derhän: att den blifver ett moln, som kommer att fördystra sommarglädjen för både föräldrar och barn och kommer att ligga som en tryckande börda på dem.

Trots alla dessa graverande hygieniska anmärkningar mot den tilltänkta ferieläsningen, kunde likväl af sagda skäl läkaresällskapet icke komma till någon resolution. Allt är beroende på huru ferieläsningen i framtiden kommer att tillämpas. Det är möjligt, att den kan lämpas så, att den icke behöfver medföra några hygieniska vådor. Huru den hittills visat sig i tillämpningen, torde vi för närvarande lika litet kunna bedöma, som läkarne kunde bedöma den frågan, innan ferieläsningen var införd. Vi hafva icke mera än ett års erfarenhet af densamma, och ingen har, såvidt jag vet, sammanfört dessa erfarenheter. Så mycket hafva vi af debatten i denna kammare dock fått fullt klart för oss, att på många håll ferieläsningen redan verkat förstämning och känts såsom en börda. Jag har sjelf ingen erfarenhet af den, men jag kan meddela ett exempel, huru den kan komma att bedrivas. Jag bodde nemligen i somras på ett landställe utanför Stockholm, der äfven åtskilliga familjer bodde, hvilkas barn skulle under sommaren genomgå sitt feriepensum. Denna ferieläsning skedde icke på sätt, Kongl. Maj:t tänkt sig saken, eller att föräldrarne skulle leda undervisningen. Mödrarne kunde icke hjälpa barnen, som voro 15—17-åringar, och fäderna voro i staden och skötte sina affärer. Resultatet blef därför, att gossarne, för att få handledning vid läsningen, hvarje morgon måste resa in till en feriekursundervisning i staden och först på middagen kunde återvända till landet. Halfva dagarne tillbragtes sålunda i staden, och det kunde från hygienisk synpunkt icke vara ett lämpligt användande af sommarferierna. Jag vill dock icke använda detta exempel till att influera på någons omdöme angående den nuvarande tillämpningen af ferieläsningen — dertill är det för närvarande för enstaka — men att en undersökning af, huru i praktiken ferieläsningen gestaltar sig, är af behofvet påkallad, synes mig af detta exempel framgå.

Då man nu skall gifva sitt votum i denna fråga, ställes man, för så vidt man icke har sympatier för ferieläsningen, inför alternativet att endera bifalla motionen eller också utskottets förslag. När jag i dag gick hit, var jag af den tanken, att jag borde rösta för utskottets förslag, men sedan jag nu hört anförandet från statsrådsbänken, synes det mig vara till ingen nytta att så göra. Vi hafva ju hört af herr ecklesiastikministern, att realiter alla de fordringar på inskränkning i ferieläsningen, som utskottet begärt, äro af Kongl. Maj:t beaktade, och att rektorerna redan nu ega rätt att inskränka ferieläsningen och speciellt, hvad som från hygienisk synpunkt är det viktigaste, att det är lärarnes skyldighet att åt kläna barn lemna dispens från densamma. Under sådana förhållanden synes det mig öfverflödigt att yrka bifall till utskottets förslag och jag tänker därför i stället att rösta för bifall till motionen. Jag gör det *dels* af det skälet, att jag anser, att de hygieniska betänkligheterna mot ferieläsningen äro af så graverande beskaffenhet, *dels* därför att ferieläsningen, såsom af denna debatt

synes, väckt så stor förstämning bland föräldrarne, dels ock därför att det icke vore någon fara, om det, såsom ju tänkbart är, inträffade, att Riksdagen inginge med en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om, att det feriearbete, som af Kongl. Maj:t är pålagdt, måtte inhiberas. Detta medför verkliga ringa risk. Ty då Kongl. Maj:t sätter så stort värde på denna ferieläsning, är det ju uppenbart, att Kongl. Maj:t snart nog å nyo anordnar densamma, men då modifierad så, att dels föräldrars och målsmäns anspråk blifva mera tillfredsställda, än vi hört, att de för närvarande äro, och dels mera hänsyn tagas till de graverande hygieniska anmärkningarna, som mot ferieläsningen, sådan den nu är anordnad, blifvit gjorda.

På de skäl, jag nu anfört, anhåller jag, herr vice talman, om bifall till motionen.

Herr Ericson i Ransta: Då jag är ledamot af det tillfälliga utskott, som haft denna fråga under behandling, har jag begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror icke, att det är så stor fara med denna ferieläsning, som motionären och åtskilliga, som haft ordet, påstå, utan jag anser, att mycken missuppfattning i detta afseende gjort sig gällande. Så vidt jag kan förstå bestämmelserna rörande ferieläsningen, är det icke meningen, att lärjungarne under hela ferietiden skola vara sysselsatta. Det är nemligen beräknadt, att den feriekurs, som bör föreläggas lärjungarne, icke skall upptaga längre tid än högst 2 timmar om dagen under 6 veckor, och då hela ferietiden utgör 12 veckor, är det ju 6 veckor, som äro aldeles fria. Likaledes måste det vara en missuppfattning, att det för den kurs, som förelägges en lärjunge under ferierna, skall erfordras en lärares ledning. Så är icke meningen. Den lärjungen förelagda kursen bör vara sådan, att han på egen hand kan utföra det arbete och vinna de insigter, som med kursen äro afsedda. En sådan kurs skall bidraga till att uppodla den sjelfverksamhet, som skolan nu för tiden kanske allt för mycket frånser. Ty man har på senare tiden allt mer gått i den riktningen, att lärjungens sjelfverksamhet så litet som möjligt uppöfvas. Läraren skall nästan vara allt vid undervisningen; och i lärjungen skall allt stoppas. Det är därför jag tror, att den sjelfverksamhet, som här ålägges lärjungarne, bör vara ganska nyttig; och om för svåra ämnen föreläggas honom, så att en lärare behöfver tillgripas, är det något, som författningen om ferieläsning icke afser.

Motionären har i sin motion sökt påvisa, att denna ferieläsning skulle åstadkomma så ofantliga svårigheter i hemmen. Jag minnes icke ordalagen, men jag tror, att han der säger, att den rent af vändt upp och ned på hans eget hem. Det måste väl ändå vara ett stort undantag. Ty jag har snarare hört föräldrar uttala sin belåtenhet öfver, att ett visst arbete är föreskrifvet, som de kunna sätta i händerna på ynglingen under sommaren. Likaså är det väl ett öfverdrifvet påstående att säga, att lärjungarne icke få en enda dag ledig. Ty enligt hvad jag nyss påvisat — hvilket

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning. (Forts.)

äfvén framgår af författningen — är det icke alls förhållandet, utan det är tillräcklig ledighet.

Då för öfrigt här i kammaren redan framhållits de skäl, som ledt utskottet till dess beslut, och dessutom flere talare begärt ordet vill jag icke längre upptaga kammarens tid, utan skall blott be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lilliehöök: Herr talman, mine herrar! För min del får jag säga, att jag icke kunnat frigöra mig från den uppfattningen, att införandet af ferieläsningen var ett missgrepp. Ty äfvén med fullt erkännande af den omtanke, som blifvit bevisad undervisningen genom detta stadgandet om feriearbete, kan jag dock icke finna, att det varit välbetänkt att genom införande af obligatoriskt feriearbete öka omfånget af undervisningsplanen i den grad, som här varit förhållandet. Jag är därför glad öfver att denna motion blifvit väckt, och jag är viss om att det i denna kammare finnas åtskilliga, som i likhet med mig äro motionären tacksamme därför. Jag är äfvén utskottet tacksam för den behandling, som kommit motionen till del derutinnan, att utskottet föreslagit en betydlig inskränkning i feriearbetet, en inskränkning som går ut på dels att gifva eleven en begränsad valfrihet, dels att i särskilda fall bereda honom fullständig frihet från feriearbetet. Men då sålunda utskottet föreslagit en så väsentlig inskränkning i detta arbete, att det icke mer skulle kunna anses som obligatoriskt, utan endast komme att utföras af en mindre del af eleverna, och då utskottet dessutom uttryckligen uttalat den åsigten, att en snar och genomgripande omarbetning af lärokurserna är nödvändig, tycker jag, att utskottet mycket väl kunnat taga steget fullt ut och föreslå ett fullständigt afskaffande af ferieläsningen.

På sid. 5 i betänkandet har utskottet anført, att, enligt vid rektorsmötet 1895 lemnad upplysning, hafva under femårsperioden 1889—1893 icke mindre än 40 procent af läroverkens lärjungar blifvit underkända i flyttningsexamen vid vårterminens slut. Detta är, säger utskottet, i sanning ett högst beaktansvärdt förhållande, men jag skulle vilja säga, att det är ett i sanning högst *beklagansvärdt* förhållande, i synnerhet om man kommer i håg, att af de 60 procent, som blifva lyckliggjorda med flyttning till högre klass, finnes en stor del lärjungar, som suttit sina två år i föregående klassen, och då det ju icke är ovanligt, att i somliga klasser ända till 60 à 70 procent af lärjungarne blifva underkända i uppflyttningsexamina till högre klass.

Jag vill visserligen icke bestrida, att en anledning till detta missförhållande kan delvis ligga deri, att lärjungarne brista i flit och uppmärksamhet; men jag tror äfvén, att orsaken i ännu högre grad är att söka deri, att lärokurserna blifvit gjorda så stora, att de icke kunna på föreskrifven tid inläras af den stora del af vår ungdom, som hör till medelmåttorna, och jag anser, att man bör taga litet hänsyn till att icke alla äro lika begåfvade, då man bestämmer kursernas omfång. Jag tänker, att jag i denna åsigt har åtskilliga föräldrar och målsmän på min sida.

På dessa skäl och andra, som jag icke vill trötta kammaren med att anföra, kan jag således icke finna annat, än att ferieläsningen bör borttagas, och jag anser mig på grund deraf, herr talman, berättigad att yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Boëthius: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet frågade, hvilka särskilda förhållanden utskottet förmenade hos oss skulle förefinnas till förmån för de långa ferierna. Utskottet menade naturligtvis i främsta rummet dermed de klimatiska förhållandena, men, framhöll herr statsrådet, i Danmark och och Norge har man korta ferier, fastän likartade klimatiska förhållanden. Ja, mine herrar, om det kan bevisas, att detta är klokt handladt af Danmark och Norge, då böjer jag mig för detta argument. Men är det så, att dessa båda länder häri gjort något, som är olämpligt, då kan jag icke finna, att det i ringaste mån behöfver inverka på vårt handlings sätt. Jag anser för min del fortfarande, att våra långa ferier äro en dyrbar sak för vår ungdom; men om vi skola hafva dem, då fordras också ovilkorligen, att ungdomen använder någon del af dem till arbete. Jag ber att i det hänseendet få vända mig mot motionären, som tyckes hafva den besynnerliga uppfattningen, att ferietid är detsamma som arbetslöshetstid, detsamma som garanterad rätt att göra ingenting; en uppfattning, som mycket tydligt framgår deraf, att han förklarade denna arbetslöshet vara garanterad både lärjungar och lärare. Men just detta visar också orimligheten häraf. Ty, mine herrar, det skulle allt blifva konstiga lärare, som icke alls använda ferierna till arbete och studier; och det gäller också om lärjungarne. De lärjungar, som vilja förskaffa sig högre bildning, måste arbeta under ferierna, ty man drömmer sig icke fram till densamma. Men om det är så, då kan det väl icke vara annat än en fördel, att läroverken genom ett ordnadt feriearbete gifva ett stöd och en hjälp åt hemmen och lärjungarne, och därför anser jag, att en kontrollerad ferieläsning verkligen är ändamålsenlig. Frågan blir blott: hur bör densamma vara beskaffad?

Enligt min uppfattning bör ferieläsningen hafva 2 ändamål eller vara af 2 olika slag. Det ena slaget bör finnas för de lärjungar, som behöfva studera under ferierna för att nödtorftigt kunna följa med; det andra slaget ferieläsning åter för de mera begåfvade lärjungarne, för att de skola utveckla de individuella anlagen så mycket som möjligt. Den nuvarande ferieläsningen är otillfredsställande därför, att den icke tillgodoser detta senare behof, otillfredsställande därför, att densamma blifvit så att säga en integrerande del af den för alla gemensamma skolkursen och sålunda egnad att hindra en fri individuell utveckling. Detta anser jag vara en verklig fara för vår bildning. Skulden till att ferieläsningen blifvit sådan ligger emellertid, enligt mitt förmenande, uti våra läroverks allmänna organisation och undervisningsplaner, som hafva mångläseri till följd. Då nu emellertid den andliga bildningsnivån måste uppehållas — trots hvad den ärade talaren på stockholmsbänken nyss yttrade på ett sätt, som tycktes tyda på,

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

att han fann detta löjligt — och då till följd häraf denna ferieläsning blifvit nödvändig, har utskottet icke kunnat våga föreslå densammas afskaffande, så länge nuvarande undervisningsplaner och lärokurser ega bestånd, hvilket de förmodligen ganska länge komma att göra, då ingen vet, när vi kunna få våra läroverk omorganiserade. Jag kan då inse konsekvensen af herr Lilliehööks yttrande, då han förvånade sig öfver, att utskottet, oaktadt det erkänt, att felet låg i läroverkens nuvarande organisation, icke tagit steget fullt ut och föreslagit ferieläsningens totala afskaffande. Ja, det är just därför, att felet ligger i den nuvarande organisationen af läroverken, som utskottet icke kunnat föreslå detta och icke kan göra det, så länge denna organisation eger bestånd. Det var till och med fråga om inom utskottet att helt enkelt afstyrka motionen, men vi ansågo dock, att något kunde göras för att i någon mån modifiera ferieläsningen i den rätta riktningen och för att visa allmänheten, som är så missnöjd med det nuvarande förhållandet, att Riksdagen ändock behjertat dess önskningsar.

Detta fann nu herr Höjer mycket inkonsekvent. Men jag tager mig friheten att finna äfven hans anförande mycket inkonsekvent. Han sade, att ehuru utskottet till att börja med förklarar, att det icke kan vara med om ferieläsningens afskaffande, kommer det dock sedan och föreslår ändringar i föreskrifterna rörande densamma. Naturligtvis ligger det icke någon inkonsekvens deri, att man föreslår ändringar i en sak, ehuru man icke vill vara med om densammas fullständiga afskaffande. Men, sade herr Höjer, den ändring, utskottet föreslagit är sådan, att den alldeles upprifver ferieläsningen, d. v. s. är liktydig med dess afskaffande.

Sedan han påstått detta, sade han åter, att vi i vår kläm ej alls begärt något, att den är platonisk, och att han ej vill offra ens en död hök på den. Men i denna kläm begära vi just den ändring, som herr Höjer nyss förklarade vara upprifvande.

Ännu mindre kan jag förstå den ärade utskottsledamoten herr Wallis, då han säger, att därför att han nu hört, att de olägenheter, utskottet velat afskaffa genom sin kläm, kunna och komma att blifva afhjelpade ändå, han deraf drager den slutsatsen, att man bör bifalla motionen, d. v. s. helt och hållet afskaffa något, som är förbundet med den nuvarande organisationen, som man lemnar orörd. Konsekvensen af hans anförande borde väl, tycker jag, hafva varit den, att han skulle yrkat *afslag* både på utskottets hemställan och på motionen, efter som de deri föreslagna ändringarne ju ej behöfvas, och eftersom något fullkomligt afskaffande ej är möjligt. Vore det verkligen så, att det syfte, som utskottet velat vinna, redan vore uppnått, så skulle också jag yrka afslag både på utskottets hemställan och på motionen. Men så är ej fallet, ty jag anser, att genom detta förslag verkligen vissa olägenheter skulle kunna afhjelpas. Jag vill dervidlag särskildt fästa mig vid dessa »kuggningar». Såsom skäl för feriearbetena har ju framhållits, att lärjungarne genom dem skulle kunna intellektuellt sysselsättas under sommaren, så att deras hjernor, så att säga, icke skulle »förrostas». Men alla de, som på våren blifvit kuggade, och skola

bereda sig till examen på hösten, *hafva* ju redan sådant arbete utan denna särskilda ferieläsning. Och då dertill kommer, att feriearbetet egentligen består i omläsning, om ock i annan form, af redan genomgångna kurser, så vinnes för dessa gossar, som under sommaren läsa för uppflyttning i högre klass, det samma som genom ferieläsningen. At dem anser jag därför, att befrielse kan beviljas, beroende på rektors och vederbörande lärares pröfning.

Jag skulle kunna anföra ännu flera skäl för utskottets förslag, men vill ej dermed upptaga tiden längre, utan jag vill blott påpeka, att, om herrarne nu antaga motionen, d. v. s. begära, att Kongl. Maj:t skall afskaffa denna förordning, som utfärdades i fjol, så är det åtminstone enligt mitt förmenande föga sannolikt, att ett sådant förslag skulle gå igenom i Första Kammaren. Ty jag tror knappast, att denna vill vara med om en begäran, att Kongl. Maj:t skall upphäva en förordning, som man blott haft ett år att pröfva. Då blefve följden emellertid den, att kamrarne stannade i olika beslut, och då komme ej skrifvelsen till stånd. Det kan ju hända, att detta på åtskilliga håll skulle komma att väcka stor glädje, men säkert är, att det på andra håll skulle väcka stor ledsnad, ty man skulle derigenom få den uppfattningen, att Riksdagen icke velat behjerta allmänhetens önskningsar. Det synes mig då vida klokare att söka göra det bästa man kan af saken. Vi kunna ju ej *afskaffa* ferieläsningen, ty den sammanhänger med organisationen, men vi kunna möjligen vinna en *ändring* i fråga om densamma, och detta är innebörden af utskottets förslag. Ur den synpunkten, herr vice talman, skall jag anhålla att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson från Arboga: Herr vice talman, mine herrar! Då jag förut tog kännedom om den under förlidet år utgifna förordningen angående obligatoriskt feriearbete under sommarmånaderna för lärjungar vid de allmänna läroverken, tillstår jag, att denna hos mig framkallade mycket blandade känslor. Det första, som måste vara egnadt att väcka synnerlig uppmärksamhet, var det förhållandet, att feriearbetet säges vara obligatoriskt, utan att det lemnas i läroverkets rektors eller lärarekollegiets hand någon den minsta befogenhet eller magt att göra budet effektivt. Det är sålunda ett feriearbete, som *kallas* obligatoriskt, men *faktiskt* icke är det. Att kännedomen derom redan hunnit sträcka sig inom ganska vida kretsar icke blott bland föräldrar och målsmän, utan äfven bland lärjungarne sjelfva, lär icke vara för någon obekant. Och att ett sådant förhållande måste i hög grad vara egnadt att rubba den auktoritet, som läroverkens närmaste styresmän böra hafva, torde blott behöfva påpekas, för att hvar och en skall kunna inse det.

Ehuru jag för min del således visst icke är någon synnerlig vän af de påbudna feriearbetena, så kan jag dock icke annat än finna det väl häftigt att nu med *ens*, efter blott 1 års försök dermed, vilja hafva förordningen derom helt och hållet upphäfd. Jag har med ledning af den diskussion, som här i dag blifvit förd,

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

sökt bilda mig en mening om, hvad som i detta fall skulle kunna vara det lämpligaste att besluta. Af denna diskussion framgår, att åtminstone de flesta af de talare, som i frågan uppträdt, med värme hafva uttalat sig för önskvärdheten deraf, att vid läroverken genom rektors och kollegiets försorg anordnas och regleras kurser, som lärjungarne under sommarferierna kunna genomgå, hvarigenom det skulle blifva möjligt att i någon mån tillmötesgå en från många håll uttalad önskan om ett bättre tillgodoseende af krafvet på de individuella anlagens utveckling i frihet. Detta synes mig vara en sak, som ingen af de uppträdande talarne rigtat någon anmärkning mot, och som det därför också synes mig vara skäl att beakta. Deremot har det visat sig vara förenadt med synnerligen stora svårigheter, ja, rent af omöjligt, att ålägga sådana lärjungar, som vid vårterminens slut icke erhållit flyttning till högre klass, att utföra dylikt feriearbete jemte det arbete, som de hafva att utföra för att om möjligt vinna uppflyttning vid påföljande hösttermins början. Vidare är det väl origtigt eller obilligt att ålägga gossar, som äro antingen fysiskt eller psykiskt svagt utvecklade, att utföra sådana arbeten, åtminstone mot deras egen eller deras målsmäns vilja. Och med de medgifvanden i dessa hänseenden, som utskottet nödgats göra, synes mig, om utskottets förslag blefve lag, effekten af den obligatoriska ferieläsningen blifva lika med noll. Ett antagande af utskottets förslag synes mig därför icke vara lämpligt eller tillrädligt. Och då jag kommit till denna uppfattning, har jag tillika dragit mig till minnes, att vid åtskilliga läroverk redan förut under ganska många år varit anordnade feriearbeten, som varit helt och hållet frivilliga å lärjungarnes sida, men deremot anordnats och reglerats af läroverkens rektorer och lärare. Sådana feriearbeten hafva visat sig lemna synnerligen goda och tillfredsställande resultat, särskildt i riktning af, att de bereda lärjungarne tillfälle att uppöfva sin förmåga af sjelfständigt intellektuellt arbete samt att de kraftigt befordra de individuella anlagens utveckling. Jag kan nämna, att sådana anordningar varit vidtagna vid åtskilliga enskilda läroverk, särskildt flickskolor, och att — om jag ej är origtigt underrättad — dylika anordningar varit vidtagna och praktiserats under åtskilliga år äfven vid ett af hufvudstadens större, offentliga läroverk.

Men, säger man, om så är, att de allmänna läroverken kunna utan någon särskildt derom gifven föreskrift anordna sådana frivilliga studiekurser under sommarferierna, behöfves det ju ej någon vidare lagstiftning derom. Häremot tager jag mig emellertid friheten anmärka, att det är en väsentlig skilnad mellan å ena sidan ett sådant frivilligt arbete, som lärjungarne helt och hållet sjelfva bestämma om, och för hvars utförande — särskildt hvad beträffar valet af ämnen och uppgifter för arbetet — de icke hafva den minsta ledning, samt å andra sidan ett feriearbete, föreslaget och planlagt af läroverkets rektor och lärare. Man kan ju icke gerna bestrida nyttan af att lärjungarne från lärarnes sida erhålla anvisningar om och uppgifter på, hvilka arbeten det inom hvarje särskild klass kan vara lämpligt att de på egen hand utföra under de långa som-

marferierna; blott dylika arbeten icke äro obligatoriska och derigenom pålägga lärjungarna ett tryckande tvång under en tid, som de äro vana att betrakta som fritid och en tid af hvila från det tvungna studiearbetet. En sådan reglering af *ett frivilligt feriearbete* torde man äfven vara fullt berättigad att fordra från läroverkens sida, och derfor anser jag det lämpligt och fullkomligt i sin ordning att läroverken må ega icke blott *rättighet* utan äfven *skyldighet* att anordna dylikt feriearbete.

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Jag tager mig derfor friheten att till kammarens välvilliga beaktande uppläsa ett förslag till resolution, som å ena sidan vill gå motionärens alla väsentliga önskningsar till mötes, men å andra sidan icke helt och hållet skulle beröfva undervisningen de obestriddiga fördelarne af ett på ändamålsenligt sätt ordnad feriearbete. — Tiden är så långt framskriden, att jag icke vill taga herrarnes uppmärksamhet i anspråk för någon utförligare motivering af mitt förslag. Jag förstår mycket väl, att det icke kommer att vinna något afseende vid den förestående voteringen, men jag anser det dock vara af den betydelse, att det kan förtjena ett blygsamt rum i kammarens protokoll. Och derfor, herr talman, anhåller jag att få uppläsa mitt förslag till resolution i den förevarande frågan. Det lyder så här:

»att Andra Kammaren ville, med anledning af herr Bäckgrens i ämnet väckta motion, för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i 15 § af stadgan för rikets allmänna läroverk den 1 november 1878, sådan denna § lyder enligt kongl. kungörelsen den 22 mars 1895, att det må åligga rektor att mot vårterminens slut, efter samråd med vederbörande lärare, för hvarje klass bestämma ett visst antal inom de till klassen hörande läro- eller öfningsämnen valda uppgifter till arbeten att under sommarferierna utföras af de lärjungar, som dertill äro villiga eller hvilkas målsmän det fordra, med rättighet för lärjunge, som i större eller mindre utsträckning utfört dylikt feriearbete, att vid påföljande hösttermins början få detsamma af vederbörande lärare pröfvadt och deröfver erhålla betyg».

Jag anhåller, herr talman, om proposition på detta mitt förslag.

Herr Bergendahl: Blott ett par ord, herr vice talman! Mot herr Boëthius, som fortfarande försvarar den kläm, till hvilken utskottet kommit, och håller på dess lämplighet, ber jag få säga, att jag i likhet med herr Höjer *icke* finner densamma väl motiverad — detta, ehuru jag icke vill göra mig solidarisk med denne talare med afseende på de *uttryck* han använde. Och det af den orsak, som jag tycker, att äfven utskottet bort finna, nemligen att rektorerna redan *hafva* den befogenhet, som utskottet åsyftar, något som ju dessutom i dag bekräftats från statsrådsbänken.

Hvad nu sjelfva ferieläsningen beträffar, så får jag säga, att när författningen rörande densamma kom ut, hyste jag stora be-

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

tänkligheter om lämpligheten af en sådan institution, men jag har vid närmare öfvervägande funnit och tror, att ferieläsningens införande var ganska klokt. Jag finner det nemligen icke vara särdeles uppbyggligt, att våra gossar skola under flera veckor gå och drifva och icke göra någonting; och jag tycker, att det arbete, som här sättes i fråga för dem under ferierna, och som ju efter den uträkning, som blifvit gjord, beräknas under sex à sju veckor kräfva för de lägre klasserna omkring 2 och för de högre 3 timmar om dagen, ej kan sägas vara för mycket begärdt. Jag tycker, det är riktigt, att de under den långa ferietiden sysselsättas något med studier, äfven af den orsaken, att då jag vet erfarenheten visat, att då gossarne åter kommit från denna, det åtgått en ganska lång tid för dem att åter sätta sig in i dessa. Detta kan ej blifva förhållandet efter ferieläsningens införande. Jag har dessutom inhemtat, att sådana dessa feriekurser äro uppställda, komma de, som äro flyttade till högre klass, otvifvelaktigt att i den nya klassen få stor nytta af denna ferieläsning, såsom underlättande deras studier åtminstone under höstterminen.

Här har af flere talare framhållits olämpligheten af det sätt, hvarpå dessa kurser nu äro anordnade. Jag föreställer mig, att vederbörande myndigheter efter hand, som de förvärfva sig nödig erfarenhet om saken, nog komma att justera de oegentligheter, som i detta hänseende för närvarande förefinnas. Särskildt har jag tagit fasta på, hvad herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet nyss yttrade, då han nämnde, att äfven han fann betänkligt, att beträffande de ynglingar, som ej äro flyttade till högre klass utan under sommarens lopp skola sysselsätta sig med komplettering af underkända ämnen, det ytterligare åläggas dem denna extraläsning under ferierna.

Herr statsrådet nämnde, att det ej var någon obligatorisk nödvändighet att blifva godkänd i feriekurserna, och det är väl också det riktigaste, för att ej det arbete, man pålägger dessa ynglingar, skall blifva allt för betungande för dem.

Jag fäste mig vid ett yttrande, som faldes af en talare på stockholmsbänken, nemligen herr Höjer, att genom denna ferieläsning föräldrarne förlorade en god del af sin dispositionsrätt öfver sina barn. Jag föreställer mig dock, att den ärade talaren bör finna, att om läsåret skulle förlängas med tre veckor, som har föreslagits, föräldrarne komme att få ändå mindre dispositionsrätt öfver sina barn.

På grund af hvad jag nu anfört yrkar jag afslag å såväl utskottets hemställan som å motionen i ämnet.

Herr Hammarlund: Jag har ej begärt ordet för att försvara utskottets förslag; det hafva andra medlemmar af utskottet gjort bättre och fullständigare än hvad jag är i tillfälle att göra.

Jag har endast önskat att få tillkännagifva, att jag vid denna frågas behandling inom utskottet till en början häfdade den ståndpunkten, att utskottet borde antingen rent afslå den föreliggande motionen eller ock bifalla densamma — helst det förra.

Här föreligga, såsom herrarne känna, flera genomgripande förslag till reformer i vårt offentliga undervisningsväsen; och om, som man har skäl att antaga, åtskilliga af dessa förslag hafva sympatierna för sig inom denna kammare, om således man vill ändra hela vår läroverksstadga, kan det ju ej vara skäl att särskildt lappa på denna lilla detalj, helst bestämmelsen ej funnits till ens ett år, så att man ej har någon egentlig erfarenhet att bygga på. Majoriteten inom utskottet ansåg emellertid, att missförhållandena härvidlag vore så stora, att föreskriften i hela sin utsträckning ej borde få gälla ens ännu ett läsår. Men då majoriteten å andra sidan ej ville gå in på att taga bort hela ferieläsningen, enär denna, såsom här blifvit sagdt, utgör en integrerande del af den nuvarande undervisningsplanen, beslöt majoriteten sig för att föreslå dessa modifikationer, som här föreligga.

Så har detta förslag tillkommit.

Då jag hyser en liflig förhoppning, att en snar och genomgripande reform af hela vårt offentliga undervisningsväsen skall komma till stånd, och att undervisningsplanen då så skall ordnas, att något feriearbete ej behöfver ifrågakomma, fann jag ej skäl reservera mig mot det slut, hvartill utskottet kommit.

Efter den diskussion, som nu förts här i dag, synes det mig dock vara påtagligt, att detta så att säga »kompromissförslag» ej har stora sympatier för sig inom kammaren.

Det har sagts, att, om detta förslag afslås, så faller hela frågan, ty det anses för gifvet, att Första Kammaren ej vill vara med om bifall till motionen i dess helhet. Utan att göra något direkt yrkande ber jag dock att få påpeka den omständigheten, att, om majoriteten i denna kammare hyser den bestämda åsigten, att ferieläsningen genast bör bort utan att afvakta de öfriga reformer, som kunna komma i fråga rörande vårt undervisningsväsen, och majoriteten således fattar det beslutet att borttaga denna paragraf, så går detta beslut till Första Kammaren. Då står det Första Kammaren fritt att antingen rent afslå detsamma, rent bifalla detsamma, eller ock komma fram med något modifikationsförslag. I sistnämnda fall kommer naturligtvis frågan tillbaka till Andra Kammaren, och då blir kammaren i tillfälle att pröfva detta Första Kammarens modifikationsförslag.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Waldenström: Herr vice talman! Mine herrar! Jag uppskattar till fullo de svårigheter, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet haft att bekämpa för att kunna kryssa sig fram mellan de olika intressen, som i denna fråga velat göra sig gällande; och jag tror, att man har skäl att vara honom tacksam för det han försökt finna en lösning af svårigheterna, ehuru jag för min enskilda del ej kan betrakta denna lösning såsom lycklig. Redan från första början, när det blef fråga om obligatorisk ferieläsning, och ännu mera, när den blef i lag stadgad, kände jag, att den skulle komma att uppväcka missnöje, och det är ett berättigadt missnöje. Saken har nemligen vållat ganska stora

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

svårigheter — detta i synnerhet för de gossar, som blifvit i ett eller flere ämnen underkända i examen vid terminens slut på våren. Som herrarne sjelfva se af utskottets betänkande, är dessas antal ej mindre än 40 procent af hela skolungdomens. Dessa gossar skola nu — utom det, att de äro tvungna att, om de annars vilja komma upp i nästa klass, arbeta på de ämnen, i hvilka de blifvit underkända — derjemte hafva dessa feriearbeten sig ålagda som obligatoriska.

Jag är ej emot, att feriearbeten öfvas af lärjungarne. Jag har sjelf under den tid, då jag gick i skolan, läst mycket flitigt under ferierna och äfven fått anvisning af mina lärare, huru jag skulle förfara. Det var alltså ett verklig frivilligt arbete, der jag, som herr statsrådet yttrade, både fick pröfva de egna krafterna och läsa utan förmyndare efter behag, hvad jag önskade. Ett sådant feriearbete tycker jag, att lärarne i skolorna kunna och böra uppmuntra, der så lämpligen kan ske. Men saken blir helt annorlunda beskaffad, när arbetet skall vara obligatoriskt och röra sig inom bestämda kurser, lika bestämda som dem, som skola genomgås under terminerna.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sade, att en utväg att lösa svårigheterna vore att förlänga terminerna, men detta ansåg han ej vara möjligt att åstadkomma. Ja, det kan ju vara möjligt det, men försöka duger — en gång till.

Herr statsrådet ansåg, att om det skulle vara feriearbeten, så måste de vara obligatoriska och lika för alla i samma klass, ty lärjungarnes ojämnhet vore hinderlig för undervisningen, hvarför man måste söka att hålla dem tillsammans. Jag tror ej, att detta skäl betyder mycket; tvärtom — jag anser det vara ganska godt, om i klassen finnas några lärjungar, som äro mera framstående än de andra i begäfnig och kunskaper och derigenom kunna rycka med sig de andra.

Herr statsrådet sade, att meningen med den här feriekursen vore att gifva lärjungarne tillfälle till sjelfständigt arbete, utan förmyndare; föräldrarne skulle blott skaffa dem en vrå, der de finge sätta sig och sköta sig sjelfva och pröfva sina egna krafter utan informatorer o. s. v. Ja, det der alltsammans låter vackert, men det är också allt, ty i verkligheten kommer det att ställa sig helt annorlunda. I de flesta fall blifva föräldrarne tvungna att skaffa informatorer eller att sätta in sina gossar i »ferieskolor», som vanligen äro inrättade i städerna för lärjungar, som blifvit underkända vid vårterminens slut.

Herr statsrådet trodde, att genom denna ferieläsning antalet qvarsittare skulle komma att nedgå. För min enskilda del tror jag, att det ej skall dröja länge, innan herr statsrådet får göra en alldeles motsatt erfarenhet — allra helst som det visat sig, att dessa qvarsittare vanligen ej äro olika gossar från den ena klassen och från den andra, utan i allmänhet samma gossar, som sommar efter sommar måste gå i ferieskolan för att läsa sig upp och blifva dugliga att intagas i nästa klass.

Man hör ofta klagas deröfver, att föräldrar nödvändigt vilja

hafva upp sina gossar i nästa klass, då de hellre borde låta dem sitta qvar. Jag tror, att det klagomålet är ganska oberättigadt, ty för många föräldrar är det en i ekonomiskt afseende mycket viktig sak att få sina gossar upp i nästa klass; och det är väl för de fleste ingen obetydlighet, att de blifva qvarsittare i en klass, om det ej är alldeles nödvändigt.

Herr statsrådet åberopade anföranden vid rektorsmötet i somras, der den första frågan var, hvad orsaken kunde vara dertill, att så många lärjungar blefvo qvarsittare, och hvad man kunde göra för att afhjelpa detta missförhållande? Ja, jag följde också med denna diskussion, och jag beklagar, att rektorsmötet dervid alldeles lemnade ur räkningen en faktor, som jag för min enskilda del tror bort intaga ett mycket viktigt rum vid frågans besvarande. Jag vågar nemligen tro, att den lärare, som behöfver underkänna omkring 40 procent af sina lärjungar, skrifer ett kuggbetyg icke åt dem, utan egentligen åt sig sjelf. Men vid rektorsmötet tycktes man utgå från den förutsättningen såsom från ett axiom, att lärarecorpsen står höjd öfver alla anmärkningar i detta fall, samt att alla missförhållanden vore att debitera till en del på lärjungarnes hem och till en del på lärjungarne sjelfva. Hade rektorsmötet tagit hänsyn till den af mig nu nämnda faktorn och gått till botten af frågan, skulle det, enligt min åsigt, hafva kommit till ett resultat, som varit helsosamt för våra läroverks utveckling.

Herr statsrådet beklagade, att våra gossar under den här tiden fått höra och läsa så mycket, som de icke bort få veta, samt att det lärer till gossarnes heder, om läroverken efter allt detta ändå kunde upprätthålla sin auktoritet. Ja, det lärer nu en gång vara så, att sådana viktiga förändringar som denna icke kunna undgå att blifva föremål för omdömen inom hemmen, bland skolgossarne och i tidningarne; och det är känt, att skolgossarne nu för tiden läsa tidningarna nästan lika mycket som andra människor. Det kan därför icke hjälpas, att sådana omdömen nu uttalats, och jag tror för min del, att så graverande skäl blifvit anförda emot den situation, som tillskapats genom den nya 15 § afläroverksstadgan, att man måste medgifva, att det missnöje, som deraf blifvit en följd, icke är utan sitt stora berättigande.

Att nu yrka bifall till utskottets hemställan, det förefaller också mig vara mycket besynnerligt, ty i sjelfva verket undergick den från herr statsrådets sida en sådan kritik och en sådan afkortning, att jag egentligen icke vet, hvad som står qvar deraf, när man klippt bort allt, som bör och måste klippas bort.

Att yrka bifall till herr Bäckgrens motion möter också stora svårigheter, när, såsom bekant är, dessa feriekurser äro anordnade såsom ett komplement till de kurser, som läsas under terminerna. Jag skulle därför känna mig mest benägen för att yrka afslag både på motionen och på utskottets hemställan, samt i det här fallet, om jag så får säga, låta diskussionen utgöra svar på frågan, helst som jag ej tviflar på, att herr statsrådet skall taga i noggrant öfvervägande de framställningar, som här under diskussionen blifvit gjorda.

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Om upphäfvande af läroverksstadgans föreskrift om obligatorisk ferieläsning.
(Forts.)

Herr talman! Jag skall på dessa grunder tillåta mig att yrka afslag såväl på motionen som på utskottets hemställan.

Med herr Waldenström instämde herr Sjö.

Herr Höjer: Herr vice talman! Endast ett par ord, med hvilka jag skall besvara min ärade väns på upsalabänken yttrande! För det första har jag aldrig funnit talet om bildningsnivåns höjande löjligt; men jag har funnit det, väl icke löjligt, men egendomligt, att man tror, att bildningsnivån höjes endast derigenom, att man fyller hjernan på våra pojkar med ett visst större quantum af fakta, då denna bildning hos pojkarne beror icke blott på vetandets kvantitet utan äfven på vetandets kvalitet och till sist och icke minst på sjelfva det sätt, hvarpå kunskapen åt lärjungarne meddelas.

För det andra får jag säga, att jag, då jag talade om, att klämmen i utskottets motivering var värdelös — dervid begagnade jag ett mycket drastiskt uttryck, hvilket jag gerna är beredd att taga tillbaka, för så vidt det kan hafva sårat någon i kammaren — icke menade, att denna kläm var värdelös i och för sig; jag erkänner till och med gerna, att den står i ett riktigt och logiskt sammanhang med utskottets motivering. Hvad jag ville säga, var, att den faktiskt blifvit värdelös, efter det herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet från statsrådsbänken förklarar, att den önskan, som finnes uttryckt uti denna utskottets kläm, redan har vunnit sin uppfyllelse.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen; 3:o bifall till herr Perssons från Arboga under öfverläggningen framställda förslag; samt 4:o afslag å samtliga förenämnda förslag. Herr vice talmannen gaf propositioner å hvar och ett af dessa yrkanden i nämnda ordning och fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes. I anledning häraf upptog herr vice talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo de öfriga yrkandena, af hvilka det, som afsåg bifall till motionen, nu förklarades hafva de flesta rösterna för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, hvarför, och sedan till kontraposition i denna votering antagits yrkandet om afslag, nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 15 antager yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan som nämnda motion.

I denna första votering röstade 87 ledamöter ja, men 96 nej; och erhöll sålunda propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens första tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen,

Hufvudvoteringen utföll med 80 ja mot 89 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut enligt nej-propositionens innehåll.

§ 8.

För motionens afgifvande hade sig anmält herr *E. A. Wikander*, hvilken nu aflemnade en motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan.

Denna motion, som erhöll ordningsnumren 237, begärdes på bordet och bordlades.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Jakob Erikson* från Stockholm under 14 dagar från och med den 24 dennes.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

sammansatta stats-, banko- och lagutskottets utlåtande n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ett tillägg till lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

bevillningsutskottets betänkande n:o 20, i anledning af förslag om ändrad lydelse af § 25 i förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 54, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till fiske, lag angående förändrad lydelse af 24 kap. 14 § strafflagen och lag angående förändrad lydelse af 6 och 24 §§ i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880, dels ock en i sammanhang dermed väckt motion;

n:o 55, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser rörande landstingsskattens utgörande;

n:o 56, i anledning af väckt motion om afskaffande af den personliga afgiften till presterskapets aflöning;

n:o 57, i anledning af väckt motion angående upphäfvande af den personliga folkskoleafgiften; och

n:o 58, i anledning af väckt motion angående uppbörd och redovisning af lön till klockare; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 164, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tiden för regementsmötena.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,33 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.